

บทที่ 2

วิวัฒนาการ ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้าใน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทยเมื่อมีการเปิดประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน

สังคมของมนุษย์ได้มีการวิวัฒนาการ โดยลำดับเรื่อยมา ช่วงแรกมนุษย์อยู่กันตามสภาพของธรรมชาติ ต่อมามีการพัฒนาเป็นการอยู่ด้วยกันเรียกว่าสถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันการเมืองการปกครอง จนมีการขยายตัวของสังคมทำให้มีการประกอบอาชีพต่าง ๆ กันมากขึ้น¹ เกิดการทำธุรกิจที่มีความหลากหลายเรื่อยมาดังจะเห็นได้ดังนี้

2.1 วิวัฒนาการการทำธุรกิจในประเทศไทย

ในสมัยสุโขทัยมีระบอบการปกครองแบบนครรัฐที่มีสุโขทัยเป็นศูนย์กลางมีเมืองลูกหลวงและเมืองหน้าด่าน รวมถึงมีเมืองประเทศราชที่ปกครองตนเองแต่ยอมส่งเครื่องบรรณาการให้² โดยสมัยสุโขทัยนี้มีสภาพดินและน้ำที่ไม่อำนวยต่อการเพาะปลูกในพื้นที่ขนาดใหญ่ พื้นที่ลุ่มจะมีน้ำท่วมในฤดูทำนา พื้นที่ดอนไม่มีน้ำ จำต้องมีการพัฒนาทางด้านชลประทานและการระบายน้ำ การเกษตรจึงมีผลผลิตที่ต่ำ เพียงแค่พอเลี้ยงตัวเองเท่านั้นมิได้ทำการจำหน่าย โดยมีการทำการเลี้ยงสัตว์ การประมง การป่าไม้บ้าง³

---

¹ ดิเรก ควรสมาคม. (2553). *กฎหมายมหาชนแนวประยุกต์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า 88.

² วารีน นาสกุล และอัครเดช มณีภาค. (2554). *หลักกฎหมายมหาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: พิล ส์ ไตล์. หน้า 48.

³ ณรงค์ โพธิ์พุกยานันท์. (2555). *สังคมกับเศรษฐกิจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). ปทุมธานี: พูลสวัสดิ์ พับลิชชิ่ง. หน้า 87-88.

การทำอุตสาหกรรมในสมัยนี้ หมายความว่า การทำในครัวเรือนรวมทั้งหัตถกรรมด้วย มีแรงงานมีฝีมืออยู่เป็นจำนวนมาก ในการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาโดยได้รับการสนับสนุนทุนจากรัฐซึ่งเป็นนโยบายของรัฐและยังได้รับการสนับสนุนจากพ่อขุนจากการค้าด้วย นอกจากเครื่องเคลือบดินเผาแล้วยังมีการหล่อโลหะ และการทอผ้าด้วย⁴

สภาพของเมืองนั้นเหมาะที่จะเป็นศูนย์กลางในการค้าขายกับเมืองต่าง ๆ เพราะการที่ได้เลือกสร้างเมืองในที่ดอนซึ่งน้ำท่วมไม่ถึงสามารถเป็นตลาดการค้าขนาดใหญ่ได้ และทั้ง 4 ทิศ ของเมืองมีการเดินทางที่สะดวก มีการสร้างถนนเพื่อใช้เดินทางสู่เมืองต่าง ๆ แล้วยังสามารถเดินทางทางน้ำได้ด้วย ซึ่งประเทศที่ได้ติดต่อค้าขายด้วย เช่น กับประเทศจีน อาหรับ โดยการขนส่งผ่านอาณาจักรอยุธยา และ ประเทศพม่าผ่านเมืองเมะตะมะ เป็นต้น เรียกได้ว่าเมืองสุโขทัยเป็นตลาดกลางขนถ่ายสินค้าจากเหนือลุ่มน้ำโขง คือ ชาวและหลวงพระบาง จรดใต้เมืองชายทะเล คือ นครศรีธรรมราช หรือตะวันออกจรดกับเวียงจันทน์และเวียงคำ ตะวันตกเมืองลพบุรีไปสู่มืองเมะตะมะ⁵

ต่อมาในสมัยอยุธยาซึ่งเกิดจากการรวมตัวของแคว้นสุวรรณภูมิและละโว้ ภายใต้การปกครองที่ให้ความสำคัญทางเศรษฐกิจซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากขอม มีการปกครองแบบจตุสดมภ์ คือ เวียง วัง คลัง และนาซึ่งมีเสนาบดีเป็นผู้ควบคุม⁶ โดยพื้นที่ตรงกลางของอาณาจักรตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับการเพาะปลูกอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการปลูกข้าว ความสมบูรณ์นี้ทำให้อยุธยาเป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยการผลิตผลทางการเกษตรใช้หลักผลิตเพื่อยังชีพ เป็นการผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในอาณาจักรเป็นหลัก ยังมิได้ผลิตเพื่อส่งออกไปขายในต่างประเทศ การเกษตรเป็นแบบดั้งเดิมอาศัยตามสภาพดินฟ้าอากาศ โดยมีผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ คือ ข้าว พริกไทย ฝ้าย หมาก อ้อย เป็นต้น⁷ โดยราษฎรสามารถถือครองที่ดินได้ตราบเท่าที่ดินยังทำการเพาะปลูกในที่ดินนั้น แต่ต้องจ่ายส่วยอันเป็นผลผลิตจากที่ดินนั้น เว้นแต่เป็นเจ้านายและขุนนางที่พระมหากษัตริย์

⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 89.

⁵ ณรงค์ โปธิ์ฤกษ์ยานันท์. อังแล้ว เชียงธรรมที่ 3. หน้า 89-90.

⁶ วาริ นาสกุล และอัครเดช มณีภาค. อังแล้ว เชียงธรรมที่ 2. หน้า 48.

⁷ ณรงค์ โปธิ์ฤกษ์ยานันท์. อังแล้ว เชียงธรรมที่ 3. หน้า 91-92.

พระราชทานที่ดินให้ก็จะเป็นเจ้าของที่ดิน โดยใช้แรงงานทาสทำการเกษตรบนที่ดินนั้นได้ โดยพระมหากษัตริย์สามารถเรียกที่ดินคืนเมื่อใดก็ได้⁸

เรื่องการค้ากับต่างประเทศนั้นจะดำเนินการโดยพระมหากษัตริย์และมุลนาย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของเศรษฐกิจของอยุธยาตลอดระยะเวลา 417 ปีที่เป็นราชธานี⁹ จากลักษณะที่ตั้งที่เหมาะสมกับการค้าขาย มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญ คือ ที่ตั้งของอยุธยามีแม่น้ำสายหลัก 3 สายมาบรรจบกัน คือ แม่น้ำเจ้าพระยา ลพบุรี และป่าสัก ทำให้นอกจากจะทำให้เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกแล้ว ยังกลายเป็นชุมชนที่ติดต่อทำการค้ากับหัวเมืองฝ่ายเหนือ และเป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเลกับต่างชาติด้วย เช่น มีบทบาทในการกระจายสินค้าจากจีนไปสู่แคว้นล้านนา อาณาจักรล้านช้าง อาณาจักรพม่า และผ่านไปยังชายฝั่งมหาสมุทรอินเดีย รวมถึงรับสินค้ากลับจากแถบชายฝั่งมหาสมุทรอินเดียไปยังจีนด้วย โดยมีการติดต่อกับจีนเป็นหลัก¹⁰ โดยสินค้าที่เป็นที่นิยมของคนต่างชาติ คือ ของป่า ได้แก่ สัตว์ป่า เขาและหนังสัตว์ ไม้ฝืน ไม้กฤษณา ไม้สัก ไม้แดง ไม้จันทร์หอม ยางสน ครั่ง เป็นต้น¹¹

การค้าขายในช่วงแรกมีพ่อค้าชาวจีนดำเนินการนั้นสามารถติดต่อกับราชบุตรและพ่อค้าชาติอื่นในอยุธยาได้โดยตรง ต่อมา มีการผูกขาดในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ และมีการจัดตั้งพระคลังสินค้าในสมัยพระเจ้าปราสาททอง ซึ่งพระคลังสินค้าจะเป็นผู้ดำเนินการค้าผูกขาดของรัฐบาลมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย โดยได้ดำเนินงานเรื่อยมาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์¹²

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในช่วงแรกก่อนที่จะมีการทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีประเทศอังกฤษและประเทศสยาม (สนธิสัญญาเบาว์ริง) ส่วนใหญ่จะเป็นการประกอบการแบบพอยังชีพ โดยจะมีส่วนน้อยที่เริ่มพัฒนาไปเป็นแบบตลาด โดยเน้นไปที่การผลิตทางการเกษตรทำการเพาะปลูกเป็นส่วนใหญ่ ผลผลิตหลัก คือ ข้าว แหล่งปลูกข้าวที่สำคัญ คือ นครสวรรค์ บริเวณที่ราบลุ่ม

⁸ ณรงค์ โพร้พถุขานันท์. อ่างแล้ว เชียงธรรมที่ 3. หน้า 92-93.

⁹ ณรงค์ โพร้พถุขานันท์. อ่างแล้ว เชียงธรรมที่ 3. หน้า 93-94.

¹⁰ ณรงค์ โพร้พถุขานันท์. อ่างแล้ว เชียงธรรมที่ 3. หน้า 90-91.

¹¹ ณรงค์ โพร้พถุขานันท์. อ่างแล้ว เชียงธรรมที่ 3. หน้า 94.

¹² ณรงค์ โพร้พถุขานันท์. อ่างแล้ว เชียงธรรมที่ 3. หน้า 94-95.

แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง และ รองลงมา มีการปลูกฝ้ายภายในชุมชนด้วย ตามหัวเมืองชายฝั่งทะเลมีการติดต่อการค้ากับต่างประเทศ โดยผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นที่ต้องการ เช่น ฝ้าย พริกไทย ยาสูบ และ อ้อยซึ่งนำไปใช้ผลิตเป็นน้ำตาล การทำการเกษตรยังคงเป็นการทำโดยอาศัยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ดินยังหลักเดิมดังเช่นสมัยอยุธยาว่าที่ดินเป็นของพระมหากษัตริย์ โดยเจ้านายขุนนางและราษฎรเพียงถือครองลดหลั่นไปตามบรรดาศักดิ์และให้ทำการเพาะปลูกได้เท่านั้น โดยต้องเสียภาษีให้กับรัฐ¹³ โดยทั่วไปนั้น คนไทยมีพื้นฐานเศรษฐกิจแบบมีความพอเพียงและสามารถพึ่งพาตนเองได้ คนส่วนมากจะอยู่ในระดับและมีสภาพเดียวกัน ในเรื่องการค้าพบว่าช่วงก่อนที่จะมีการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงนี้ก็ได้มีการติดต่อกับประเทศอังกฤษมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชการที่ 2) แล้วแต่เป็นไปโดยความระมัดระวังเพราะไม่ไว้วางใจว่าประสงค์จะทำการอันใดกันแน่ในการติดต่อ¹⁴

ในส่วนของภาคอุตสาหกรรมมิได้ผลิตเพื่อคนในประเทศ แต่เป็นการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดในต่างประเทศ หรือเป็นเรื่องทางการค้าระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมการผลิตน้ำตาล เหมือนแร่ และการต่อเรือ เป็นต้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมน้ำตาลเป็นสินค้าที่มีความสำคัญมาก ซึ่งเกิดจากคนจีนที่อพยพเข้ามาได้นำอ้อยมาปลูกและมีการแปรรูปเป็นน้ำตาลทราย และกลายเป็นที่ต้องการของตลาดในเวลาต่อมา ส่วนอุตสาหกรรมเหมือนแร่ เน้นไปที่แร่ดีบุกซึ่งเป็นที่ต้องการของปีนัง (มาเลเซีย) สิงคโปร์ และเมืองท่าของชายฝั่งทะเลตะวันออกของอินเดีย โดยซื้อขายผ่านระบบเจ้าภาษีนายอากร คือ รัฐจะให้ผู้ประมูลผูกขาดอากรดีบุก จัดการบำรุงการขุดแร่ การซื้อขายแร่ แหล่งผลิตดีบุก เช่น ภูเก็ต ขยายไปยังชุมพร ระนอง พังงา เป็นต้น ส่วนการต่อเรือ เกิดจากการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศทำให้มีความต้องการเรือสำเภามากขึ้น โดยมีความได้เปรียบเรือที่ผลิตในประเทศอื่นตรงที่มีวัตถุดิบเป็นไม้เนื้อดีที่แข็งแรงทนทานจากในประเทศ และราคาขายที่ไม่แพงเพราะหาไม้ได้เองไม่ต้องนำเข้า จึงเป็นที่ต้องการของพ่อค้าต่างชาติ เรือสำเภาจึงเป็นสินค้าที่ส่งออกอีกชนิดหนึ่ง ในเรื่องแรงงานก็อาศัยจากชาวจีนอพยพเป็นสำคัญ¹⁵

¹³ ณรงค์ โปธิ์พุกยานันท์. อ่างแล้ว เชียงอรรถที่ 3. หน้า 96.

¹⁴ วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. (2553). *เศรษฐกิจแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: วศิระ. หน้า 11.

¹⁵ ณรงค์ โปธิ์พุกยานันท์. อ่างแล้ว เชียงอรรถที่ 3. หน้า 97-98.

การผูกขาดการค้าระหว่างประเทศภายใต้พระคลังสินค้าจะผูกขาดเฉพาะสินค้าต้องห้าม เช่น อาวุธปืน กระสุนดินดำ ผืน เป็นต้น ซึ่งจะเป็นสินค้าที่เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของต่างประเทศ และรวมถึงดิบูก งาช้าง พริกไทย กระวาน ไม้ฝาง ไม้กฤษณา รั้งนก และไข่เต่าตนุ เป็นต้น ส่วนสินค้าอื่น ๆ ที่มีได้ผูกขาดบรรดาเจ้านายขุนนาง พ่อค้าชาวจีนก็สามารถทำการค้าได้ เช่น สินค้าจำพวก สินค้าฟุ่มเฟือยในหมู่ชนชั้นสูง เช่น ร่ม หวี รูปหอม กระจก ผ้านานกิง ใบชา ขนมหวาน ผักคอง ผลไม้แห้ง และเครื่องยาจีน รวมถึงสินค้าเกษตร อุตสาหกรรม หรือของป่าต่าง ๆ การค้าหลัก ๆ ในสมัยนี้ มีจีนเป็นคู่ค้าที่สำคัญที่สุด ประเทศอื่น ๆ เช่น เขมร (กัมพูชา) ฉวน (เวียตนาม) พม่า มอญ รวมถึงเมืองท่าในคาบสมุทรมลายู และหมู่เกาะอินเดียนตะวันตกด้วย สำหรับชาวจีนมิได้ตกอยู่ในระบบไพร่จึงสามารถประกอบอาชีพได้โดยอิสระ ถือเป็นส่วนสำคัญของระบบเศรษฐกิจในระดับต่าง ๆ ในส่วนการค้าภายในประเทศนั้นไม่ได้มีมากนัก เพราะการค้าจึงเป็นแบบพอยังชีพ จะมีบางสถานที่ที่เป็นในลักษณะตลาดนัด ที่จำหน่ายสินค้าที่ใช้ในการดำรงชีวิต เป็นการทำการค้าหลังการทำนาที่เป็นอาชีพหลักเท่านั้น¹⁶

ต่อมาในสมัยทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษ มีผลให้ประเทศไทยต้องทำการเปิดประเทศเพื่อให้มีการค้าที่เสรีมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างการผลิตและการค้าระหว่างประเทศ โดยการผลิตเปลี่ยนจากเพื่ออุปโภคบริโภคเองเป็นการผลิตเพื่อการค้า จากการเร่งการผลิตสินค้าสำคัญทางเศรษฐกิจ คือ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการปลูกข้าวในภาคกลาง การผลิตไม้สักในภาคเหนือ เหมือนแร่ดิบูก ปาล์ม และยางพาราในภาคใต้ ที่มีมากขึ้น ซึ่งการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงครั้งนี้ เป็นเหตุให้ต้องทำกับประเทศต่าง ๆ อีก 14 ประเทศ ส่งผลให้เกิดผลกระทบที่สำคัญ คือ การยกเลิกการค้าผูกขาดโดยสิ้นเชิง ทำให้ต่างชาติเข้ามาแผ่ขยายเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในประเทศอย่างมาก โดยมีการตั้งสาขาธนาคาร หรือสำนักงานตัวแทนต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการค้าระหว่างประเทศของชนชาติตน เป็นการสลายตัวไปของระบบอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งเศรษฐกิจของประเทศไทยจะดีหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับ การส่งออกสินค้า ชาวต่างชาติมีผลต่อเสถียรภาพของ

¹⁶ ณรงค์ โปธิ์พุกษานันท์. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 3. หน้า 99-101.

เศรษฐกิจอย่างมาก ทำให้ประเทศไทยกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศด้วยตนเองมิได้ เศรษฐกิจของประเทศไทยถูกควบคุมโดยชาวต่างชาติเกือบทั้งหมด¹⁷

ปัญหาทางเศรษฐกิจดำเนินเรื่อยมา ทั้งปัญหาทางพื้นฐาน โครงสร้างและปัญหาของเศรษฐกิจโลก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2475 คณะราษฎร ได้ยึดอำนาจจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) และเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศ จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ สร้างแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบชาตินิยมของหลวงวิจิตรวาทการในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี มีหลักการ คือ ให้ชนชั้นกลางขนาดย่อมรวมตัวกันเพื่อการผลิต หรือในรูปของสมาคมอาชีพในกิจการขนาดใหญ่เพื่อให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือเป็นลักษณะสหกรณ์ที่เป็นของนายทุนภายใต้การนำของรัฐไม่มีอิสระในการจัดการด้วยตนเอง ต้องทำตามนโยบายของรัฐเป็นลักษณะทุนนิยมที่นำโดยรัฐบาล ตามแนวคิดนี้รัฐเข้าไปมีบทบาทในการควบคุมกิจการต่าง ๆ โดยเริ่มต้นจากกิจการป้องกันประเทศและขยายไปสู่กิจการอื่น ๆ ในเวลาต่อมา เช่น จัดตั้งแผนกเชื้อเพลิงกระทรวงกลาโหมในปี พ.ศ. 2476 จัดตั้งโรงงานฝ้ายสยามและโรงงานกระดาษในปี พ.ศ. 2478 จัดตั้งบริษัทข้าวไทย ในปี พ.ศ. 2481 เป็นต้น¹⁸ ซึ่งในสมัยนั้นบริษัทจะสามารถจัดตั้งขึ้นได้โดยบุคคลตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป¹⁹

2.2 แนวคิดของการแข่งขันทางการค้า

แนวคิดพื้นฐานในระบบเศรษฐกิจแบบตลาดมีอยู่ว่า การที่ตลาดจะต้องทำให้บรรดาทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น ที่ดิน แรงงาน เงินทุน เป็นต้น สามารถตอบสนองความต้องการ ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด จึงควรให้เอกชนทำการแข่งขันกันอย่างเสรีโดยรัฐไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับตลาดเลย ควรที่รัฐจะให้ปัจเจกบุคคลและนิติบุคคลทั้งหลายสามารถใช้ทรัพยากรที่ตนมีกรรมสิทธิ์อยู่ได้อย่างเต็มที่ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักในทางทฤษฎีกลไกตลาดจะปรับด้วยตัวของมันเอง เช่นว่า การที่ผู้ขายสินค้ารายหนึ่งซึ่งผูกขาด

¹⁷ ณรงค์ โปธิ์พุกษานันท์. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 3. หน้า 101-103.

¹⁸ ณรงค์ โปธิ์พุกษานันท์. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 3. หน้า 104-105.

¹⁹ สมานารถหิระคดี (โป๊ โปรคุปต์), ขุน. (2549). *พจนานุกรมกฎหมาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญชน. หน้า 177.

เพียงรายเดียวในตลาดของสินค้านั้น ได้กำหนดราคาสินค้าชนิดนั้นในราคาที่สูงมากเพื่อให้ได้กำไรเกินกว่าที่ควรจะได้ ก่อให้เกิดแรงจูงใจให้มีผู้ที่จะมาผลิตสินค้าชนิดนั้นแข่งโดยจะกำหนดราคาต่ำกว่าเป็นเหตุให้ผู้ขายสินค้าผูกขาดต้องกำหนดราคาสินค้าของตนให้ต่ำลงมาด้วย มิฉะนั้นจะต้องสูญเสียส่วนแบ่งในตลาดนี้ทำให้การผูกขาดตลาดกลายเป็นตลาดที่มีการแข่งขันกันตามปกติ เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2393 มีการผูกขาดสินค้าหลายรายการ เช่น น้ำมัน บุหรี่ น้ำตาล แร่ เป็นต้น ในสหรัฐอเมริกาโดยการผูกขาดของผู้ขายสินค้ารายใหญ่น้อยราย เป็นเหตุให้ผู้ซื้อสินค้าและผู้ขายสินค้ารายย่อยได้รับความเดือดร้อนจากการผูกขาดดังกล่าว และมีการผูกขาดไปถึงบรรดานักการเมืองระดับบนด้วย จนต้องมีการออกกฎหมายป้องกันการผูกขาดในปี พ.ศ. 2433 เพื่อมาแก้ปัญหาหนี้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ตามทฤษฎีที่จะทำให้รัฐเข้ามาแก้ไขกลไกตลาด คือ เมื่อตลาดเกิดการผูกขาดบ่งชี้ว่ากลไกตลาดทำงานล้มเหลว จำต้องให้รัฐออกกฎหมายแก้ไขปัญหาและเข้าควบคุมพฤติกรรมผูกขาดของผู้ค้ารายใหญ่บางราย เพื่อให้ห้องครัวรวมของตลาดกลับมาเป็นตลาดที่มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรมโดยการให้ขายสินทรัพย์ของผู้ผูกขาดเพื่อผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ได้เป็นเจ้าของ เป็นการทำให้เกิดบริษัทขึ้นใหม่หลากหลายบริษัทในตลาดสินค้าชนิดที่ถูกผูกขาดนั้น ๆ²⁰

2.2.1 ความหมายของตลาด

ในระบบเศรษฐกิจตลาดนับว่ามีความสำคัญมากเนื่องจากทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ทำให้เกิดการไหลเวียนสินค้าหรือบริการจากสถานที่ผลิตไปสู่ผู้บริโภคสนองตามความต้องการได้อย่างทั่วถึง

โครงสร้างตลาดของตลาดหมายความถึงการกระจายขนาดของหน่วยผลิตในตลาด การที่สามารถควบคุมปริมาณสินค้าหรือบริการ และราคาได้โดยเสรี เรียกว่ามีอำนาจเหนือตลาด โดยจะมีสัดส่วนเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับ โครงสร้างของตลาด ผู้ประกอบการ ส่วนแบ่งตลาด ลักษณะการกระจายตัว ลักษณะของสินค้าที่เหมือนกันทุกประการหรือมีลักษณะที่ต่างกัน และความยากง่ายในการเข้ามาในตลาดเนื่องจากความได้เปรียบด้านต้นทุนของผู้ประกอบการรายเดิม การทำให้สินค้าหรือบริการต่าง

²⁰ ศักดา ธนิตกุล. (2553). *คำอธิบายและกรณีศึกษา พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า 37-38.

จากผู้ประกอบการรายอื่น รวมถึงกฎหรือกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง²¹ ซึ่งโครงสร้างตลาดจะเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมและส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการในตลาด แปลในทางกลับกันการดำเนินงานในตลาดและพฤติกรรมของผู้ประกอบการจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างตลาดด้วยเช่นกัน²²

โดยคำว่า ตลาด หมายความว่า การที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงซื้อขายสินค้าและบริการกันโดยไม่จำเป็นต้องมีสถานที่ในการตกลงซื้อขายกัน และไม่จำเป็นต้องมีการพบกัน²³

ซึ่งตลาดสินค้าและบริการมีในทุก ๆ ประเทศ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มผู้ซื้อ และกลุ่มผู้ขาย โดยทั้งสองฝ่ายทำการตกลงราคา สินค้า และปริมาณกัน เพื่อทำการซื้อขายแลกเปลี่ยน ก่อให้เกิดเป็นตลาด กลายเป็นระบบเศรษฐกิจขึ้น²⁴

และสามารถที่จะกำหนดรูปแบบของการแข่งขันในตลาดจากมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

- 1.) ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ หรือเรียกว่า ตลาดการแข่งขันที่สมบูรณ์
- 2.) ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ หรือเรียกว่า ตลาดการแข่งขันที่ไม่สมบูรณ์

1.) ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ คือ “ตลาดในอุดมคติของระบบเศรษฐกิจแบบตลาด”²⁵ หมายความว่า การที่ผู้ขายและผู้ซื้อในตลาดมีจำนวนมากและแต่ละฝ่ายก็มีความรู้ในเรื่องตลาดอย่างสมบูรณ์ โดยสินค้าในตลาดมีลักษณะที่เหมือนกันทุกประการ สามารถนำมาใช้ทดแทนกันได้โดยสมบูรณ์ มีการเข้า

²¹ สักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เชียงอรธที่ 20. หน้า 38-39.

²² สุธีร์ ศุภนิคย์ และกมลวรรณ จิรวินิชย์. (2555). **หลักการและกฎเกณฑ์แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 20.

²³ โครงการ เงินทองของมีค่า. **ความหมายและประเภทของตลาด.** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<http://social.obec.go.th/library/document/sumrit/economy-ppt-03.pdf>.

²⁴ ภมร อนันตชัย. (2549). **การกระทำความผิด และมาตรการทางกฎหมาย ตามมาตรา 27 และมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542.** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 7.

²⁵ สักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เชียงอรธที่ 20. หน้า 39.

และออกจากตลาดอย่างเสรีและตลอดเวลา ผู้ขายและผู้ซื้อในตลาดจะต้องซื้อขายสินค้าในราคาตลาด ตัวอย่างสินค้าที่มีลักษณะใกล้เคียง คือ สินค้าเกษตร เป็นต้น ซึ่งตลาดประเภทนี้เป็นตลาดในอุดมคติ²⁶

โดยเราสามารถที่จะจำแนกลักษณะที่สำคัญของตลาดที่มีการแข่งขันที่สมบูรณ์ได้ 5 ประการ ดังนี้²⁷

(1) จำนวนของผู้ขายและผู้ซื้อที่มีจำนวนที่มาก จำนวนของการซื้อแต่ละครั้งเป็นจำนวนที่น้อยเมื่อเทียบกับจำนวนซื้อขายทั้งหมดของทั้งตลาด โดยการกำหนดราคานั้นผู้ขายแต่ละรายมิได้เป็นผู้กำหนดได้เองแต่อิงตามราคาตลาดซึ่งเป็นราคาที่กำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาดนั้น ๆ เหตุนี้การที่มีการเปลี่ยนแปลงของจำนวนสินค้าหรือบริการของผู้ซื้อผู้ขายรายหนึ่ง ๆ มิทำให้ความต้องการซื้อความต้องการขายของตลาดเปลี่ยนแปลงไปรวมถึงราคาตลาดไม่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

(2) สินค้าหรือบริการที่ทำการซื้อขายมีคุณภาพและมีลักษณะที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน คือ ผู้ซื้อมองว่าสินค้าหรือบริการของผู้ขายแต่ละรายหาได้แตกต่างกันไม่ หากราคาที่ขายเป็นราคาตลาดจะซื้อของใครก็ได้

(3) ผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าหรือบริการแต่ละคนนั้นเป็นกรณีที่ไม่มีการสมรู้ร่วมคิดกันหรือการสร้างข้อจำกัดในการแข่งขันขึ้นมา โดยผู้ขายจะตัดสินใจเองว่าจะขายระดับไหนโดยมิได้สนใจกับผู้ขายรายอื่นในตลาดนั้น ๆ โดยระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายไม่มีการตกลงร่วมกัน รวมทั้งส่วนของรัฐบาลเองก็มิได้มีการสร้างข้อจำกัดใด ๆ ขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องราคาของสินค้าหรือบริการ ปริมาณในการผลิต และในกรณีของผู้ขายรายใหม่ก็ไม่ถูกกีดกันในการเข้าสู่ตลาดและสามารถเข้าสู่ตลาดได้โดยง่าย ส่วนผู้ขายรายเก่าก็สามารถออกไม่จากได้โดยง่ายเหมือนกัน เรียกว่าเป็นไปอย่างเสรีในการเข้าหรือออก

(4) การเคลื่อนย้ายปัจจัยในการผลิตรวมถึงสินค้าไปยังที่ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกตลอดเวลาโดยมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำ

²⁶ วศิษฐ์ พิพัฒน์. *ตลาดแข่งขันสมบูรณ์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.l3nr.org/posts/263519>.

²⁷ สักดา ธนิกกุล. อ่างแล้ว เขิงอรรถที่ 20. หน้า 39.

(5) ผู้ซื้อและผู้ขายเข้าถึงข้อมูลทางเลือกในทุก ๆ ทางเท่าที่ตนจะสาารถทราบได้เกี่ยวกับตลาดโดยสะดวกอย่างเสมอภาคกัน เช่นราคาสินค้าหรือบริการผู้ซื้อและผู้ขายสามารถสืบค้นได้ว่าในตลาดแต่ละแห่งมีราคาเท่าใด

สรุปว่าตลาดแข่งขันสมบูรณ์มีลักษณะที่ผู้ซื้อและผู้ขายมีจำนวนมาก สินค้าที่ซื้อขายมีลักษณะคุณภาพมาตรฐานใกล้เคียงกันมาก การติดต่อซื้อขายจะต้องกระทำได้โดยสะดวก หน่วยธุรกิจสามารถเข้าหรือออกจากธุรกิจการค้าได้โดยง่าย การเคลื่อนย้ายสินค้าและปัจจัยการผลิต จะต้องกระทำได้อย่างสมบูรณ์

โดยลักษณะข้อแรกที่ผู้ซื้อและผู้ขายไม่สามารถจะกำหนดราคาสินค้าหรือบริการได้เองแต่จำต้องอิงตามราคาตลาดซึ่งเป็นราคาที่เกิดจากอุปสงค์และอุปทานของตลาดนั้น ตลาดเช่นนี้หาได้ยากมาก สำหรับในประเทศไทยตลาดที่มีลักษณะใกล้เคียงกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ คือ ตลาดสินค้าเกษตร²⁸

ตลาดแข่งขันสมบูรณ์นี้มักจะไม่ปรากฏว่าผู้ประกอบการคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาด เนื่องจากจำนวนผู้ประกอบการที่มีอยู่เป็นจำนวนมากและแต่ละรายเป็นอิสระจากกัน เกิดเป็นการแข่งขันระหว่างกัน ส่วนแบ่งการตลาดของผู้แข่งขันแต่ละรายมีน้อยเนื่องจากผู้ซื้อและผู้ขายมีจำนวนมาก การขายตัดราคาของผู้ประกอบการรายหนึ่ง ๆ มิทำให้ตลาดได้รับผลกระทบ อำนาจของผู้ขายแต่ละรายไม่มากพอที่จะกำจัดผู้ขายรายอื่นออกจากตลาดหรือกีดกันมิให้ผู้ขายรายใหม่เข้ามาได้ ราคาของสินค้าหรือบริการจะลดราคาลงมาต่ำลงเรื่อย ๆ แม้จะมีการขึ้นราคาแต่ก็มีได้ทำให้ได้รับกำไรจากส่วนที่เพิ่มเนื่องจากผู้ขายรายอื่น ๆ ก็ขายสินค้าหรือบริการที่เหมือน ๆ กัน ทำให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าหรือบริการจากผู้ขายรายอื่นทดแทนได้ เป็นเหตุให้ผู้ขายที่เพิ่มราคาสินค้าเสียส่วนแบ่งทางการตลาดไปในที่สุด และการที่ผู้ประกอบการจะขายสินค้าต่ำกว่าราคาตลาดก็ไม่ทำให้ได้กำไรเพิ่มขึ้นเนื่องจากส่วนแบ่งทางการตลาดที่มีน้อยอยู่แล้วเมื่อเทียบกับส่วนแบ่งทางการตลาดทั้งหมด เมื่อผู้ประกอบการรายอื่นปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือบริการให้ดีขึ้น

²⁸ ศักดา ธนิตกุล, อ่างแล้ว เขิงอรรถที่ 20, หน้า 40.

ผู้ประกอบการรายอื่นก็ต้องลดราคาของตนลงเพื่อรักษาส่วนแบ่งทางการตลาดของตนไว้ ผู้ผลิตแต่ละรายเป็นแต่เพียงผู้ตามราคาในตลาดเท่านั้น แต่ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ไม่มีในความเป็นจริง²⁹

ผลดีของตลาดแข่งขันสมบูรณ์มีผลดีต่อผู้ซื้อ คือ ทำให้สินค้าหรือบริการมีราคาถูกและมีคุณภาพดี โดยผู้ซื้อสามารถซื้อได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาที่คิดไว้ส่วนนี้เรียกว่าส่วนเกินของผู้บริโภค ส่วนผลดีต่อผู้ขายที่มีสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ คือ จะขายได้สูงกว่าราคาที่คิดไว้

2.) ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ หมายความว่า การที่ตลาดมีจำนวนผู้ซื้อผู้ขายจำนวนไม่มาก โดยสินค้าที่ซื้อขายกันในตลาดจะมีลักษณะแตกต่างกัน เป็นเหตุให้ผู้ขายแต่ละรายสามารถที่จะผูกขาดและกำหนดราคาสินค้าได้³⁰

ประเภทของตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์³¹ แบ่งออกได้เป็น 3 ตลาด คือ (1) ตลาดกึ่งแข่งขันผูกขาด (2) ตลาดผู้ขายน้อยราย และ (3) ตลาดผูกขาด

(1) ตลาดกึ่งแข่งขันผูกขาด มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับตลาดที่มีการแข่งขันที่สมบูรณ์ จะมีลักษณะของสินค้าของผู้ขายแต่ละรายที่แตกต่างกันในด้านคุณภาพ คุณลักษณะ และความรู้สึกของผู้ซื้อ แต่สามารถที่จะทดแทนกันได้

ตลาดประเภทนี้เรียกอีกอย่างว่า ตลาดผู้แข่งขันมากราย จะมีลักษณะคล้ายกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ สามารถจำแนกลักษณะได้ดังนี้ คือ ประการแรกมีผู้ขายและผู้ซื้อจำนวนมากโดยผู้ขายรายใหม่สามารถเข้าและออกจากตลาดได้โดยอิสระ ประการที่สองมีการผลิตสินค้าหรือบริการที่มีลักษณะแตกต่างกันแต่สามารถใช้แทนกันได้ ซึ่งความแตกต่างนี้อาจเป็นที่คุณภาพสินค้า ยี่ห้อ บรรจุภัณฑ์ ความรู้สึกของผู้ซื้ออันเกิดจากการรับโฆษณาสินค้าหรือบริการ ซึ่งสินค้าหรือบริการนั้นอาจมิได้แตกต่างกับผู้ขายรายอื่น การที่ผู้ขายสามารถทำให้ผู้ซื้อรู้สึกว่าสินค้าหรือบริการของตนมีความแตกต่างจากสินค้าหรือบริการของผู้อื่นได้มากเท่าไรก็ยิ่งทำให้ได้อำนาจผูกขาดเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น แต่การที่

²⁹ ศักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เชียงอรรถที่ 20. หน้า 40-41.

³⁰ วลัยรัฐ พิพัฒน์. *ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.l3nr.org/posts/263520>.

³¹ กมร อนันตชัย. อ่างแล้ว เชียงอรรถที่ 24. หน้า 8.

พอจะสามารถใช้ซื้อ³² จากผู้ขายรายอื่น ๆ ทดแทนได้ การขึ้นราคาที่สูงมากเหมือนเป็นการผูกขาดอาจทำให้เสียผู้ซื้อไปได้

(2) ตลาดผู้ขายน้อยราย เป็นตลาดที่มีผู้แข่งขันน้อยรายอาจมีสินค้าที่มีลักษณะเหมือนหรือต่างกันได้ โดยสินค้าแต่ละชนิดสามารถทดแทนกันได้ การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์หรือการเคลื่อนไหวของผู้ขายรายหนึ่งจะกระทบต่อผู้ขายรายอื่น ๆ

ตลาดประเภทนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตลาดผู้แข่งขันน้อยราย มีลักษณะดังนี้ คือ ประการแรก ในตลาดมีจำนวนกลุ่มผู้ขายน้อยราย ทำให้แต่ละรายมีส่วนในตลาดค่อนข้างมาก สาเหตุเกิดมาจากการประหยัดต่อขนาด ผู้ขายรายใหม่ไม่สามารถเข้ามาดำเนินการแข่งขันในตลาดได้ เพราะการกีดกันจากผู้ขายเดิมที่อยู่ในตลาด และการรวบรวมกิจการ แต่ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีหน่วยธุรกิจในตลาดที่มีขนาดใหญ่เสมอไปอาจมีขนาดเล็ก ๆ ก็ได้ แต่ว่าปริมาณการขายในแต่ละรายมีส่วนที่มากเมื่อเทียบกับปริมาณการขายทั้งหมดในตลาด หากตลาดทั้งหมดมีขนาดเล็กผู้ขายแต่ละรายก็เป็นรายเล็ก ๆ ได้ ดังนั้นการดำเนินนโยบายของผู้ขายแต่ละคนละส่งผลกระทบต่อผู้ขายรายอื่นเนื่องจากมีผู้ขายน้อยราย เช่น ผู้ขายรายหนึ่งเปลี่ยนนโยบายมาเป็นการลดราคา เปลี่ยนแปลงรูปแบบของสินค้าหรือบริการ ผู้ขายรายอื่นก็ต้องดำเนินการปรับปรุงนโยบายของตนตามเช่นกัน ผู้ขายแต่ละรายจึงต้องพิจารณาการตอบสนองของผู้ขายรายอื่นด้วย การที่การเปลี่ยนแปลงของผู้ขายแต่ละรายมีผลกระทบต่อผู้ขายรายอื่นนั้นทำให้การกำหนดทฤษฎีของพฤติกรรมผู้แข่งขันมิสามารถทำได้ เพราะเกิดแนวโน้มเป็นสองลักษณะที่มีความขัดแย้งกันอันหาได้ปรากฏในตลาดประเภทอื่นไม่ โดยแนวโน้มแรก คือ ผู้แข่งขันจะเกิดการพยายามรวมตัวกันของผู้ขายกันเองเพื่อให้มีนโยบายเป็นอย่างเดียวกันและกำจัดความขัดแย้งออกไป แนวโน้มที่สอง คือ การขัดกันเองในระหว่างผู้แข่งขันที่รวมตัวกันด้วยสาเหตุ อาทิ แรงจูงใจด้านกำไร โดยผู้แข่งขันจะมีพฤติกรรมต่างกันไปสามกรณีในระหว่างผู้แข่งขัน คือ การรวมตัวอย่างเป็นทางการ การรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการ และการดำเนินนโยบายอย่างเสรี³³

ประการที่สอง ชนิดของสินค้าหรือบริการอาจมีลักษณะที่เหมือนหรือคล้ายกันแทบจะทุกประการซึ่งเรียกได้ว่ามีคุณภาพหรือมาตรฐานเดียวกัน หรืออาจแตกต่างกันแต่ใช้ทดแทนกันได้

³² สักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เจริญที่ 20. หน้า 46-47.

³³ สักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เจริญที่ 20. หน้า 47-48.

เช่นเดียวกับตลาดกึ่งแข่งขันผูกขาด ตัวอย่างเช่น ปูนซีเมนต์ เหล็กกล้าสำหรับสินค้าที่มีมาตรฐานเดียวกัน หรือผงซักฟอก น้ำมันพืช สำหรับสินค้าที่ใช้ทดแทนกันได้³⁴

ประการสุดท้าย การที่ผู้ขายรายใหม่จะเข้ามาแข่งขันในตลาดทำได้ยาก แม้จะบอกว่าการแข่งขันเป็นไปได้อย่างอิสระแต่ความเป็นจริงทำได้โดยง่าย เพราะปัญหาต่าง ๆ อาทิ การผลิตต้องใช้กลวิธีที่ยุ่งยาก ต้นทุนการผลิตสูงมาก หรือการที่ผู้ขายเดิมเป็นที่รู้จักมากมีศักยภาพมาก โอกาสที่จะแข่งขันกับผู้ขายเดิมแทบจะไม่มี³⁵

ผู้ขายจะดำเนินการอย่างไรนั้นจะขึ้นอยู่กับผู้ขายรายอื่นในตลาด จะต้องมีการคาดการณ์ว่าปฏิกริยาของผู้ขายอื่นและผู้ซื้อเป็นอย่างไร จะแตกต่างกันไปในแต่ละตลาด ในโครงสร้างของตลาดชนิดนี้ผู้ขายแต่ละรายมีส่วนแบ่งเท่า ๆ กันไม่มีใครมีอำนาจเหนือตลาดจะคอยดูแลซึ่งกันและกัน ผู้ขายสามารถคาดคะเนถึงการกระทำและการตอบสนองของผู้ขายรายอื่นได้³⁶

(3) ตลาดผูกขาด เป็นตลาดที่มีผู้ขายรายเดียว ตัวสินค้ามีคุณสมบัติพิเศษที่มีสามารถทดแทนโดยสินค้าอื่นได้ และผู้ขายสามารถกีดกันผู้อื่นมิให้มาค้าแข่งได้ โดยทำให้สามารถขึ้นราคา หรือเพิ่มปริมาณสินค้าได้ตามต้องการ

ตลาดผูกขาดเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตลาดผู้ขายรายเดียว เป็นตลาดที่ตรงข้ามกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ โดยมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ ประการแรก มีผู้ขายสินค้าหรือบริการเพียงรายเดียว เรียกว่าผู้ผูกขาด ประการที่สอง สินค้าหรือบริการมีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างจากชนิดอื่น จะซื้อของผู้ขายรายอื่นทดแทนกันไม่ได้ ผู้ซื้อจึงไม่มีทางเลือกในการซื้อจำต้องซื้อสินค้าของผู้ขายรายนี้เท่านั้น ประการที่สาม ผู้ขายสามารถขัดขวางมิให้ผู้ขายอื่นเข้ามาในตลาดเพื่อขายแข่งกันตนได้ อาทิ บริการสาธารณะที่จำต้องมีผู้ประกอบการน้อยราย ใบอนุญาตจากรัฐ การกีดกันแก่งของผู้ขายเดิม การกีดกันผู้ขายรายใหม่ที่จะเข้าสู่ตลาด ประการที่สี่ การเป็นผู้ที่กำหนดราคา โดยสามารถกำหนดระดับราคาหรือการผลิตที่จะให้ได้กำไรต่อหน่วยและยอดขายสูงสุดได้ เนื่องจากผู้แข่งขันในตลาดไม่มี³⁷

³⁴ ศักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เจริญครั้งที่ 20. หน้า 47.

³⁵ ศักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เจริญครั้งที่ 20. หน้า 47.

³⁶ ศักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เจริญครั้งที่ 20. หน้า 41.

³⁷ ศักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เจริญครั้งที่ 20. หน้า 42-43.

ดังนั้น การผูกขาดเกิดขึ้นด้วยเหตุต่าง ๆ เช่น ผู้ขายรวมตัวกันเพื่อผูกขาดการผลิตและการจำหน่าย นโยบายรัฐ การเป็นเจ้าของวัตถุดิบสำคัญเพียงเจ้าเดียว การเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เหล่านี้ทำให้เป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาด ผู้ผูกขาดสามารถจะกำหนดจำนวนการผลิตและราคาอย่างเสรีที่เป็นการแสวงหากำไรสูงสุดได้ สามารถกันหรือจัดการมิให้คู่แข่งอื่น ๆ เข้าสู่ตลาดได้ สามารถจำกัดปริมาณการผลิตให้น้อยกว่าความต้องการของตลาดเพื่อทำให้ราคาสูงขึ้นเพื่อให้กำไรต่อหน่วยสินค้าหรือบริการเพิ่มมากขึ้นจากการผลิตน้อยลงได้ แม้ผู้ขายไม่จำเป็นต้องแข่งขันทางตรงแต่ผู้ขายมิสามารถหลีกเลี่ยงการแข่งขันทางอ้อมได้ซึ่งจะถูกจำกัดบางส่วน ดังนั้น การแข่งขันทางอ้อมชนิดแรก คือ ความสำคัญของสินค้าซึ่งแม้ผู้ขายจะเป็นผู้ผูกขาด แต่ว่าหากสินค้านั้นมิได้เป็นที่ต้องการของผู้ซื้อเลย การเป็นผู้ผูกขาดก็หาไม่ประโยชน์ไม่ หรือกรณีผู้ซื้อที่ผู้บริโภคมีเงินอยู่จำกัดก็จะตัดสินใจเลือกซื้อแต่เพียงสินค้าที่ตนพอใจมากที่สุด การแข่งขันทางอ้อมชนิดที่สอง คือ การที่ผู้ซื้อสามารถใช้สินค้าหรือบริการอื่นทดแทนโดยอ้อม แม้ว่าสินค้าหรือบริการชนิดนั้นผู้ขายจะเป็นผู้ผูกขาดและมีสามารถใช้สินค้าอื่นทดแทนโดยตรงได้ แต่ผู้ซื้อพยายามใช้สินค้าหรือบริการอื่นแม้ว่าแทนกันได้ไม่ดัดนัก เช่น เป็นผู้ผูกขาดไฟฟ้าแต่ในแง่ของพลังงานทดแทนแล้วพอจะสามารถใช้น้ำมัน แก๊สธรรมชาติ แทนกันได้อยู่ หรือการเปิดไฟให้แสงสว่างก็จำเป็นต้องใช้ไฟฟ้าเป็นพลังงาน แต่อาจใช้ตะเกียง หรือ เทียนทดแทนได้แม้จะให้แสงสว่างที่ไม่ดัดนัก เป็นต้น เช่นนี้ ต้องพิจารณาว่าสินค้าหรือบริการอื่นจะสามารถใช้ทดแทนสินค้าหรือบริการที่ผูกขาดได้เพียงไร ถ้ามากอำนาจของผู้ผูกขาดก็น้อย ตรงข้ามหากน้อยอำนาจของผู้ผูกขาดก็มาก การแข่งขันทางอ้อมชนิดที่สาม คือ การเผชิญกับผู้แข่งขันที่เป็นผู้ผลิตนอกอุตสาหกรรมเข้ามาแข่งขันในอุตสาหกรรม หากตลาดนั้นมีแรงจูงใจอยู่มากการพยายามเข้ามาก็จะมีอยู่เรื่อย ๆ และเมื่อการผูกผูกขาดหายไปจากตลาดผู้ขายรายใหม่ก็จะเข้ามาค้าแข่งได้³⁸

เช่นนี้ตลาดผูกขาด หมายความว่า การที่ตลาดมีผู้ขายเพียงรายเดียวผลิตสินค้าหรือบริการเพียงรายเดียวโดยไม่สามารถใช้สินค้าหรือบริการอื่นทดแทนได้ ไม่มีการแข่งขันในตลาดโดยตรงแต่อาจมีการแข่งขันโดยอ้อมได้ ซึ่งสาเหตุของการขัดขวางมิให้เข้ามาแข่งขันในตลาดมีดังนี้ ประการแรก กฎหมาย เป็นสาเหตุที่มีความสำคัญที่สุด เช่น การได้รับสิทธิบัตรตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งผู้ได้รับการจดสิทธิบัตรจะได้รับความคุ้มครองตลอดช่วงระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด คือ การมีอำนาจ

³⁸ ศักดา ธนิตกุล, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 20, หน้า 44-45.

ผูกขาดการผลิต หรือกรณีที่รัฐให้ผู้นี้แต่ผู้เดียวสามารถประกอบกิจการใดกิจการหนึ่งเพียงคนเดียว ด้วยเหตุเพื่อความปลอดภัยของประเทศหรือเหตุอื่น ตัวอย่างเช่น การได้รับสัมปทาน เป็นต้น ประการที่สอง การที่ได้ควบคุมหรือครอบครองปัจจัยการผลิตที่สำคัญแต่เพียงผู้เดียว ก็จะทำให้เป็นผู้ผูกขาดในการผลิตสินค้าหรือบริการนั้น ๆ ประการที่สาม การผูกขาดโดยธรรมชาติ คือ การที่มีเครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพสูง เทคโนโลยีที่ทันสมัย เมื่อใช้ในการผลิตในปริมาณที่มากก็ทำให้ต้นทุนต่อหน่วยมีราคาต่ำ ราคาสินค้าหรือบริการของรายอื่นก็จะสูงกว่า เมื่อเวลาผ่านไปผู้ขายรายอื่นก็สามารถอยู่ในตลาดได้ต่อไปจนเหลือผู้ขายรายเดียวก็จะกลายเป็นผู้ผูกขาดไปโดยปริยาย มักจะเป็นกิจการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น ซึ่งจำเป็นต้องใช้ต้นทุนที่สูงมาก³⁹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในตลาดที่มีการแข่งขันที่สมบูรณ์นั้น ผู้ขายคนใดคนหนึ่งมิได้มีผลต่อตลาดเท่าใดนักในการกำหนดราคาสินค้า แต่ตลาดที่มีการแข่งขันที่ไม่สมบูรณ์นั้น ผู้ขายมีอิทธิพลอย่างมากในการที่สามารถกำหนดราคาของสินค้า และมีการทำให้ผู้ซื้อที่มีความภักดีต่อสินค้าของตน

2.2.2 การผูกขาด

การผูกขาด หมายความว่า การที่มีผู้ประกอบการเพียงรายเดียวในตลาด โดยหมายความรวมถึงการที่มีผู้ประกอบการจับมือรวมเป็นกลุ่มเดียวด้วย การที่ผู้ประกอบการสามารถควบคุมราคา หรือปริมาณสินค้าที่ผลิตสู่ตลาดได้อย่างเสรี แสดงว่าผู้ประกอบการนั้น ๆ ผูกขาดแล้ว ดังนั้น สรุปสั้น ๆ ได้ว่า การผูกขาด คือ การมีอำนาจในการควบคุมตลาด ถ้าเป็นการผูกขาดได้โดยมิต้องคำนึงถึงผู้ประกอบการรายอื่น เรียกว่า การผูกขาดเดี่ยว แต่ถ้าผู้ประกอบการไม่ยอมแข่งขันกันแต่กลับร่วมมือกัน เรียกว่า การผูกขาดรวม โดยการดูว่าผู้ประกอบการมีอำนาจเหนือตลาด พิจารณาจากมีส่วนแบ่งการตลาด⁴⁰

³⁹ ศักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 20. หน้า 45-46.

⁴⁰ ภมร อนันตชัย. อ่างแล้ว. หน้า 17.

ส่วนแบ่งการตลาด หมายความว่า จำนวนร้อยละของยอดขายสินค้าและบริการอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้ประกอบการของยอดขายทั้งหมดของสินค้าและบริการประเภทเดียวกันในตลาด⁴¹ เช่น ส่วนแบ่งตลาดของบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น

การที่ผู้ประกอบการจะดำเนินธุรกิจนั้น ผู้ประกอบการเลือกที่จะร่วมมือกับผู้ประกอบการรายอื่น หรือเลือกที่จะแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่นในการทำตลาดก็ได้ แต่ไม่ว่าผู้ประกอบการจะเลือกแนวทางใดเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทั้งผู้บริโภค และผู้ประกอบการรายย่อยหรือรายที่เล็กกว่า จำต้องมีกฎหมายเข้ามาควบคุม เช่น มิให้ผู้ประกอบการร่วมมือกันในการผูกขาดขึ้นราคาสินค้าทำให้ผู้ซื้อสินค้าได้รับความเดือดร้อน หรือใช้อำนาจของตนทำให้ผู้ประกอบการรายอื่นไม่สามารถประกอบกิจการต่อไปได้ เช่น การที่มีการลดราคาสินค้าลงมาก เพื่อให้ผู้ประกอบการรายอื่นไม่สามารถขายสินค้าต่อไปได้จนต้องเลิกกิจการ ต่อมาตนก็สามารถขึ้นราคาเพื่อขายในราคาที่สูงได้เพราะไม่มีคู่แข่งแล้ว หรือการที่ปิดกั้นโอกาสในการเข้ามาประกอบกิจการประเภทเดียวกับตลาดที่ตนมีส่วนแบ่งอยู่ โดยไม่ว่าจะเป็นการทำให้คู่แข่งต้องเลิกกิจการออกไปจากตลาด หรือการกีดกันโอกาสในการเข้ามาในตลาดนั้น โดยอาศัยวิธีที่ไม่สุจริต เพื่อให้ตนมีส่วนแบ่งการตลาดมากที่สุด⁴²

เศรษฐกิจของประเทศเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ การเอาเปรียบกันในเรื่องการค้าหรืออุตสาหกรรม ก็จะทำให้กระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศตามไปด้วย⁴³ โดยผลกระทบของการผูกขาด ในตลาดที่มีการผูกขาดจะมีผลกระทบทำให้เกิดภาวะล้มเหลวส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจดังนี้ ประการแรกผลต่อผู้บริโภค การที่มีการแข่งขันกันระหว่างผู้ขายทำให้ผู้ซื้อได้รับประโยชน์โดยตรงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านราคา ผู้ซื้อสามารถซื้อสินค้าและบริการในราคาที่ถูกลง จากการที่ผู้ขายแข่งขันกันเป็นผู้ได้เปรียบในตลาด มีการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือบริการของตนให้ดีเป็นที่ถูกใจของตลาด และมีการนำเสนอสินค้าหรือบริการชนิดใหม่เป็น

⁴¹ ราชบัณฑิตยสถาน. *ส่วนแบ่งตลาด (Market Share)*. ราชบัณฑิตยสถาน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.royin.go.th/th/webboardnew/answer.php?System_MainGroup=4&GroupID=&searchKey=&searchFrom=&searchTo=&PageShow=1&TopView=&QID=13705.

⁴² กมร อนันตชัย. อ่างแล้ว เจิงอรรถที่ 24. หน้า 18.

⁴³ พวงผกา บุญโสภากย์ และประสาน บุญโสภากย์. (2548). *กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 24.

ทางเลือกเพื่อตอบสนองผู้ซื้อ แต่สิ่งเหล่านี้จะไม่เกิดหรือเกิดขึ้นน้อยมากในตลาดที่มีการผูกขาดหรือที่มีผู้แข่งขันน้อยราย สรุปว่า การผูกขาดเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ซื้อไม่ได้รับประโยชน์ส่วนเกินที่ควรได้ ประการที่สองผลต่อผู้ผลิต ผู้ผูกขาดจะได้เปรียบคู่แข่งคนอื่นในทางธุรกิจ การที่มีสิทธิผูกขาดทั้ง ๆ ที่ตนไม่มีความสามารถในการที่จะดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเหนือผู้ขายอื่น การแข่งขันในทางเศรษฐศาสตร์จะทำให้ผู้ขายที่มีประสิทธิภาพเท่านั้นจะยืนระยะอยู่ได้ในตลาด และการที่มีต้นทุนผลิตสูงกว่าคู่แข่งจะค่อย ๆ ถูกกลไกราคาบีบให้ออกจากตลาดไปเอง สรุปว่า ในตลาดที่ไม่มีมีการผูกขาดจะเกิดการแข่งขันที่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในระหว่างผู้ขายด้วยกันและเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ขายรายใหม่สามารถเข้ามาในตลาดได้ ประการที่สามผลต่อสังคม การผูกขาดจะทำให้สังคมไม่ได้รับกำไรส่วนเกินซึ่งจะตกไปเป็นของผู้ผูกขาด การใช้ทรัพยากรก็จะมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพการผลิตที่เกิดจากตลาดที่มีการแข่งขันจะหายไป⁴⁴

เช่นนี้จำเป็นต้องมีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแลในกรณีที่ผู้ประกอบการแข่งขันกัน เพื่อให้การแข่งขันในการค้าขายเป็นธรรมกับทุกฝ่าย โดยจะมีการกำหนดกฎเกณฑ์ในการแข่งขัน วิธีปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อมิให้มีการกระทำที่เป็นการใช้อำนาจของตนในทางที่ไม่ถูก ตามแต่นโยบายของแต่ละรัฐบาล โดยการออกกฎหมายมาทำลายผู้มีอำนาจผูกขาด และการออกกฎหมายมาควบคุมผู้มีอำนาจผูกขาดมิให้ใช้อำนาจในทางที่ไม่ชอบ⁴⁵

2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันทางการค้า

มีสำนักทางความคิดที่สำคัญอยู่ 3 สำนักเกี่ยวกับเรื่องการแข่งขันทางการค้า คือ สำนักความคิดพหุนิยม สำนักความคิดเสรีนิยม และสำนักความคิดเสรีนิยมใหม่

สำนักความคิดพหุนิยม⁴⁶

สาระสำคัญของความคิดของสำนักนี้เคยมีอิทธิพลเป็นอย่างมากในอดีต มีบทบาทต่อกฎหมายป้องกันการผูกขาดและการแข่งขันทางการค้าอย่างมาก คือ เป็นโครงสร้างในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และของไทยบางส่วน โดยมีเจ้าสำนัก คือ ศาสตราจารย์ Edward S. Mason

⁴⁴ ศักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 20. หน้า 50-51.

⁴⁵ กมล อนันตชัย. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 24. หน้า 18-19.

⁴⁶ ศักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 20. หน้า 51-56.

มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยปรากฏครั้งแรกในปี ค.ศ. 1939 เขียนเป็นบทความทางวิชาการ 10 ปีต่อมาได้มีการต่อยอดบทความทางวิชาการในปี ค.ศ. 1949 โดยแนวคิดที่เขียนขึ้นนี้ได้ถูกนักวิชาการหลายต่อหลายคนนำไปพัฒนาต่อจนได้รับการยอมรับในวงกว้าง โดยเฉพาะคณาจารย์หลายคนจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ทำให้มีการเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า The Harvard School

โดยมีกรอบความคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของ โครงสร้าง พฤติกรรม และผลการดำเนินงานของตลาด ดังนี้

ผลการดำเนินงานของตลาด โดยหลักขึ้นอยู่กับ พฤติกรรมของผู้ซื้อและผู้ขายเกี่ยวกับราคาราคาสินค้าหรือบริการ การกำหนดราคา แผนโฆษณา การศึกษาและพัฒนา เครื่องจักรและโรงงาน การฟ้องคดีเกี่ยวกับสิทธิบัตร ส่วนโครงสร้างตลาดขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานอื่น ๆ เช่น สถานที่ตั้งและการมีวัตถุดิบหลักในการผลิต เทคโนโลยีที่สามารถนำวัตถุดิบอื่นมาทดแทน ได้มากเพียงไร สัดส่วนของแรงงานที่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน สินค้าที่ผลิตมีความทนทานเพียงไร อายุการใช้งานสินค้า สินค้าสามารถผลิตทันทีที่มีความต้องการของผู้ซื้อ ปัจจัยต่อมาด้านอุปสงค์ จำต้องพิจารณาถึงสินค้าทดแทน อัตราการเติบโต การซื้อขายเป็นแบบโดยตรงตามราคาที่เสนอหรือต้องให้ผู้ผลิตเข้าแข่งขันประมูลการขายสินค้าให้ และรวมถึงกฎหมายทั่วไปที่ผู้ประกอบการต้องปฏิบัติ

โดยพฤติกรรมและโครงสร้างของตลาดสามารถถูกแทรกแซงได้โดยรัฐ จากการใช้ภาษีและ การอุดหนุนโดยรัฐ การให้ข้อมูล การควบคุมราคา การแทรกแซงโดยกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายโทรคมนาคม กฎหมายน้ำมันดิบ การลดอัตราพิภคศุลกากรขาเข้า และการออกกฎหมายป้องกันการผูกขาด โดย F.M. Scherer มีความเห็นว่า กฎหมายป้องกันการผูกขาด เหมือนการผ่าตัดและไม่เหมือนการให้ยารักษาโรคเรื้อรัง กล่าวคือ เป็นการกำหนดมิให้กระทำการ ซึ่งจะมีการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน เป็นการเข้าแทรกแซงโดยตรงโดยเปลี่ยนโครงสร้างของตลาดให้มีการแข่งขันเหมือนเดิมอีกครั้งเพื่อแก้ไขพฤติกรรมของตลาดดีขึ้น

กรอบความคิดนี้เห็นว่าโครงสร้างตลาดเป็นตัวกำหนดผลประกอบการของตลาด เช่น การหากำไร ประสิทธิภาพ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ลักษณะโครงสร้างตลาดนำไปสู่การทำนายสภาพตลาด การผูกขาดมักจะเกิดกับตลาดที่มักจะมีการกระจุกตัวสูง หรือการรวมตัวกันของผู้ขายจะเกิดการจำกัด

ปริมาณของสินค้าก่อให้เกิดภาวะราคาสินค้านั้นมีราคาที่สูงและผู้ขายได้กำไรมากขึ้นด้วย ก่อให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจ ทำให้การจัดการทรัพยากรมีประสิทธิภาพไม่

สำนักงานนี้เชื่อว่าการแข่งขันในความจริงนั้นไม่สมบูรณ์และมีผู้ขายไม่กี่ราย เห็นว่าควรให้มีตลาดที่มีการแข่งขันกันให้มากที่สุด พฤติกรรมของผู้ซื้อผู้ขายเป็นตัวกำหนดโครงสร้างตลาด การพิจารณาว่าตลาดมีการแข่งขันกันหรือไม่ ประการแรกพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้ขายว่ามีการแข่งขันกันหรือไม่ ถ้ายังแข่งขันกันอยู่ปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างของตลาด ประการต่อมาให้รัฐเข้าแทรกแซงที่โครงสร้างตลาดไม่จำกัดถึงกับควบคุมพฤติกรรมของผู้ขาย แต่ทว่าหากเป็นตรงกันข้ามระหว่างผู้ขายไม่มีการแข่งขันกัน ก็ให้รัฐเข้าแทรกแซงพฤติกรรมของผู้ขายในตลาด เช่นนี้ ลำดับแรกควรได้มีการพิจารณาที่พฤติกรรมของผู้ประกอบการก่อนเพื่อศึกษาว่าควรจะควบคุมในส่วนไหน และทำอะไร เพื่อให้การแข่งขันเกิดขึ้นในตลาด เป็นการปกป้องผู้ขายรายย่อยและเพื่อทราบถึงการเพิ่มขึ้นของผู้ขายในตลาดด้วย

จุดประสงค์สำคัญของนโยบายการแข่งขันเพื่อป้องกันการผูกขาด คือ การจำกัดอำนาจของผู้ขายที่มีอิทธิพล ก่อและชี้้นำให้เกิดระบบตลาดที่มีการแข่งขัน คงไว้ซึ่งรูปแบบพฤติกรรมที่มีความเป็นธรรม ให้โครงสร้างทางอุตสาหกรรมและการดำเนินธุรกิจมีประสิทธิภาพทำให้ผู้ซื้อมีสวัสดิการที่สูงขึ้น และเหตุผลทางการเมืองและสังคมในการลดการกระจุกตัวของอำนาจทางเศรษฐกิจ ให้การเข้าสู่ตลาดของผู้ขายรายใหม่และการแข่งขันมีความเป็นธรรม ให้ผู้ซื้อมีความหลายในการบริโภคจากราคา คุณภาพ บริการ และคงไว้ซึ่งกลไกของการแข่งขันในตลาด

การวัดการกระจุกตัวโดยทั่วไปนั้นจะวัดจากส่วนแบ่งตลาดของผู้ขายหนึ่ง ๆ หรือวัดจากส่วนแบ่งตลาดของผู้ขายทุกรายในตลาด การที่รัฐจะมีนโยบายใด ๆ ก็จะมีผลกระทบต่อสภาพและโครงสร้างการแข่งขันในตลาด โดยสามารถทำให้ไม่มีการผูกขาดและการรวบรวมกิจการซึ่งจะเป็นปัจจัยให้การแข่งขันในตลาดลดลงอย่างมากได้

สำนักงานนี้เห็นว่าโครงสร้างตลาดมากกว่าพฤติกรรมของผู้ขาย เพราะการประกอบการเศรษฐกิจเกิดมาจากโครงสร้างตลาด โดยจะปรับปรุงให้ผู้ขายที่มีอำนาจเหนือตลาดมีขนาดของกิจการที่เล็กลงหรือควบคุมทางอ้อมมิให้ผู้ขายใช้อำนาจโดยมิชอบ เพราะเห็นว่าอำนาจเหนือตลาดผิดกฎหมายและเป็นภัย

มีการโต้แย้งจากสำนักความคิดเสรีนิยมว่า การที่สำนักความคิดพหุนิยมบอกว่าตัวแปรของสำนักนี้ 3 ตัวคือ กลไกตลาด เศรษฐกิจ สังคมและกฎหมาย นั้นจะทำให้แนวคิดนี้สามารถปรับใช้ในทุก ๆ อุตสาหกรรม การที่มีส่วนแบ่งตลาดหรือกำไรมากอาจเพราะประสิทธิภาพของผู้ขายก็ได้ มิใช่ว่ามีอำนาจเหนือตลาดก็เป็นได้

แนวความคิดของสำนักความคิดพหุนิยมนั้นขึ้นมามีบทบาทสูงสุดในปี ค.ศ. 1950 จากการที่เป็นแนวความคิดหลักในกฎหมายป้องกันการผูกขาดของประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อปกป้องผู้ค้ารายเล็ก แต่ได้เสื่อมความนิยมลงในปี ค.ศ. 1982 จากข้อโต้แย้งเรื่องความไม่แน่นอนที่ผันแปรไปของพฤติกรรมของผู้ขายและผู้ซื้อยังให้การคาดการณ์ตลาดไม่แน่นอนในทุกกรณี ทำให้แนวความคิดของสำนักความคิดเสรีนิยมมีอิทธิพลมากกว่า

แต่แนวความคิดและหลักการวิเคราะห์ของสำนักความคิดพหุนิยมยังถูกใช้ในผู้พิพากษาอาวุโสตั้งแต่ศาลอุทธรณ์ขึ้นไปของประเทศสหรัฐอเมริกา ในการปรับใช้เพื่อพิพากษาคดีตามหลักโครงสร้างตลาด และแนวความคิดของสำนักนี้ก็ยังคงได้รับการยอมรับในการพิจารณาการแข่งขันว่าโครงสร้างตลาดมีความสำคัญ คือ พฤติกรรมต่อต้านการแข่งขันสูงขึ้น เนื่องมาจากการกระจุกตัวทางเศรษฐกิจสูงและผู้ขายมีจำนวนน้อยราย

สำนักความคิดเสรีนิยม⁴⁷

มีหลักคิดในประเด็นแรกว่าประโยชน์ของผู้ซื้อจะได้รับการคุ้มครองและปกป้องโดยกลไกของตลาดที่อิสระ มากกว่าการที่รัฐจะเข้ามาแทรกแซง และประเด็นที่สองการที่ผู้ขายมีผลกำไรและมีส่วนแบ่งทางการตลาดสูงนั้นสืบเนื่องมาจากคู่แข่งด้อยประสิทธิภาพกว่า ซึ่งในประเด็นที่สองนี้เป็นหลักคิดที่ตรงกันข้ามกับสำนักความคิดพหุนิยม ประเด็นที่สามสำนักความคิดเสรีนิยมเห็นว่า กรอบความคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของโครงสร้าง พฤติกรรม และผลการดำเนินงานของตลาด ของสำนักความคิดพหุนิยมนั้นอธิบายความสัมพันธ์ของ โครงสร้าง พฤติกรรม และผลประกอบการไม่ละเอียด ซึ่งเห็นว่าความสัมพันธ์มิได้มีแค่สามตัวแปรนี้เท่านั้น เพราะเป็นความสัมพันธ์ที่มีความลึกซึ้งและซับซ้อนกว่านี้ โดยจะมีตัวแปรที่สำคัญอีกหลายตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย เป็นต้น

⁴⁷ สักดา ธนิตกุล. อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 20. หน้า 56-61.

สำนักนี้มีความคิดว่าการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการแข่งขันควรให้ความสำคัญกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เป็นสำคัญ เน้นแต่เพียงเป้าหมายเรื่องการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเท่านั้น เนื่องจากการนำไปสู่ประโยชน์ทางเศรษฐกิจทั้งของผู้ขายและผู้ซื้อ

ต้นกำเนิดของสำนักนี้มาจาก Aaron Director ซึ่งได้เขียนผลงานทางวิชาการ ในช่วงปี ค.ศ. 1950 โดยได้มีความนิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปี ค.ศ. 1970 จนถึงปี ค.ศ. 1980 ก็เป็นจุดสูงสุด เนื่องจากในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการออกแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมกิจการ ฉบับปี ค.ศ. 1982 และ ค.ศ. 1984 และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจำกัดการแข่งขันในแนวดิ่ง ค.ศ. 1985 โดยกรมต่อต้านการผูกขาดและคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า ยิ่งไปกว่านั้นมีการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาคดีป้องกันการผูกขาด โดยยึดหลักของคำตัดสินที่เขียนโดยศาสตราจารย์ Robert Bork ซึ่งเป็นหลักความคิดของสำนักความคิดเสรีนี้อีกด้วย

ต่อมาจะกล่าวถึงกฎเบื้องต้นซึ่งเป็นแนวคิดของสำนักความคิดเสรีนิยม ดังต่อไปนี้

ประการแรก เครื่องมือที่ทำให้ผู้ซื้อมีสวัสดิการสูงสุดในตลาด คือ การแข่งขันซึ่งให้พิจารณา ระหว่างการแข่งขันและประสิทธิภาพโดยการชั่งน้ำหนักเอา

ประการที่สอง ควรให้นโยบายเป็นการป้องกันที่กระบวนการแข่งขันมากกว่าจะเป็นการปกป้องผู้ขายรายใดรายหนึ่ง เพราะประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่ดีเนื่องจากก่อให้เกิดประโยชน์ได้กำไร แต่ก็เป็นการยากที่จะทราบได้ว่าใช่หรือไม่ที่การออกจากตลาดไปของผู้ขายรายหนึ่งนั้น เพราะเหตุว่าเขาไม่มีประสิทธิภาพ

ประการที่สาม การที่ผู้มีอำนาจเหนือตลาดแสวงหาประโยชน์หรือกำไรสูงสุดนั้น ไม่ถือเป็นพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายป้องกันการผูกขาดและการแข่งขันทางการค้า และไม่ควรถือว่าเป็นการแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรม แต่เห็นควรให้พิจารณาปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย

ประการที่สี่ การจำกัดเสรีภาพหรือทางเลือกของคู่สัญญาในบางรายอาจมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดการแข่งขันที่มากขึ้นแม้กระทำโดยผู้มีอำนาจเหนือตลาดก็ตาม เช่นนี้ควรพิจารณาตามหลักเหตุและผลซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องของประสิทธิภาพ

ประการที่ห้า ผลร้ายอาจมีมากกว่าผลดีจากการแทรกแซงของรัฐ และการพัฒนาเทคโนโลยี และการถูกขัดขวางการเพิ่มประสิทธิภาพของสวัสดิการในการประกอบธุรกิจ อาจเกิดจากการใช้กฎหมายป้องกันการผูกขาดอย่างเข้าใจผิด

สรุปแนวคิดได้ว่า ผู้ขายรายเล็กสมควรได้รับการปกป้องควรเน้นที่ประสิทธิภาพของตลาดหาก ผู้ขายใดไม่มีประสิทธิภาพก็ต้องออกจากตลาดไป การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพควรถูก กำหนดโดยกลไกของตลาด กลไกตลาดควรให้เป็นไปตามแรงของเศรษฐกิจ สำนักนี้เชื่อว่าการแข่งขัน มีในตลาดส่วนใหญ่อยู่แล้ว แม้จะเป็นตลาดที่มีผู้แข่งขันน้อยรายก็ตาม และการปรับตัวให้เหมาะสม ย่อมมีในตลาดที่มีการผูกขาดอยู่แล้ว ดังนั้นแม้รัฐไม่เข้ามาแทรกแซงตลาดก็มีประสิทธิภาพได้อยู่แล้ว ระดับสวัสดิการของสังคมหรือผู้ซื้อจะถูกกำหนดโดยประสิทธิภาพ เมื่อการแซกแทรกไม่มีก็จะเกิด ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ สำนักนี้ไม่เห็นชอบกับการที่จะให้รัฐเข้ามาแทรกแซงโครงสร้างตลาดเพราะเชื่อ ว่าจะเป็นเหตุให้ไม่มีประสิทธิภาพและยังเป็นการลดสวัสดิการโดยรวมอีกด้วย และมองว่ากฎเกณฑ์ที่ รัฐสร้างขึ้นนั้นเป็นตัวขัดขวางการเข้าสู่ตลาดของผู้ขาย ผู้ขายยอมแสวงหากำไรสูงสุดให้ธุรกิจของตน จากการแข่งขัน และการกำจัดคู่แข่ง โดยหลักการจึงไม่ควรถูกควบคุมหรือการแทรกแซงมีให้น้อย ที่สุด

ศาสตราจารย์ Milton Friedman เป็นนักเศรษฐศาสตร์ผู้ทรงอิทธิพลคนหนึ่งแห่งสำนักนี้ ได้มี วลีเด่นที่สำคัญว่า “เมื่อเวลาผ่านไปเข้าพเจ้าได้บรรลุถึงข้อสรุปที่ว่า กฎหมายป้องกันการผูกขาดทำ ให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี และการไม่มีกฎหมายป้องกันการผูกขาดเสียเลยโดยยกเลิกกฎหมายนี้จะทำ ให้พวกเราดีขึ้นในทางเศรษฐกิจ”

สำนักความคิดเสรีนิยมสมัยใหม่⁴⁸

เป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญในการวินิจฉัยคดีป้องกันการผูกขาดหลายคดี ได้รับอิทธิพล เกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับองค์กรอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งมาจากรากฐานทฤษฎีเกมส์ เน้นไปที่ พฤติกรรมกลยุทธ์ของผู้ขายในโครงสร้างต่าง ๆ กัน จุดคิดอยู่ที่ผลทางเศรษฐกิจของพฤติกรรมของ ธุรกิจในระยะไกล บางครั้งมีแนวคิดตรงข้ามกับสำนักความคิดเสรีนิยม

⁴⁸ สักดา ธนิตกุล. เรื่องเดียวกัน. หน้า 61-62.

ผู้ขายอาจใช้วิธีต่าง ๆ กีดกันมิให้คู่แข่งรายใหม่เข้ามาในตลาด เช่น การตั้งราคาเพื่อกำจัดคู่แข่ง ซึ่งแนวทางนี้สำนักความคิดเสรีนิยมเห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผลแทนที่จะคิดว่าเป็นกลยุทธ์ อย่างไรก็ตามในการพิจารณาผลกระทบทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการควบรวมกิจการ ผู้บังคับใช้กฎหมายยังคงพิจารณาจากการการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพของสำนักความคิดเสรีนิยมอยู่

บรรดาคณาจารย์ต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับในประเทศ สหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น หรือสหภาพยุโรป จะเขียนหนังสือที่เกี่ยวกับกฎหมายป้องกันการผูกขาด และการแข่งขันทางการค้าโดยมิได้ยึดหลักของสำนักความคิดใดเพียงสำนักเดียว แต่จะนำความคิดของของทุก ๆ สำนักข้างต้นมาเขียนรวม ๆ กัน

2.4 การมีอำนาจเหนือตลาด

กรณีการศึกษาคำว่า อำนาจเหนือตลาด นั้นเห็นว่าควรพิจารณาถึงนโยบายว่าด้วยการควบกิจการของประเทศสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1992 ซึ่งได้ให้นิยามคำว่า Market Power ไว้ว่าความสามารถหรือกำลังในการรักษาราคาสินค้าให้อยู่ในระดับที่สูงกว่าระดับราคาในการแข่งขันช่วงระยะเวลาที่สำคัญช่วงหนึ่ง และคำพิพากษาของศาลฎีกาประเทศสหรัฐอเมริกาในคดี United States vs. E. I. Du Pont De Nemours & Co. ค.ศ. 1956 ได้ให้นิยามคำว่า Monopoly Power ว่าเป็นความสามารถในการควบคุมราคาสินค้า หรือความสามารถในการจำกัดการแข่งขัน โดยทั่วไปแล้วทั้งสองคำไม่ควรใช้ในความหมายที่ต่างกันเพราะจะเป็นการทำให้เกิดความสับสนได้ โดยคำว่า การมีอำนาจเหนือตลาดนั้นไม่มีความหมายหรือนิยามที่ชัดเจนแน่นอน แต่พอจะมีแนวทางที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกัน คือหมายถึง การที่มีความสามารถหรือกำลังในการคงไว้ซึ่งราคาสินค้าให้อยู่ในระดับที่สูงกว่าระดับทั่วไปในช่วงระยะเวลาหนึ่งซึ่งเป็นช่วงที่มีความสำคัญ และหมายถึงการที่มีความสามารถในการจำกัดการแข่งขัน จะเห็นได้ว่าทั้งสองความหมายมีความใกล้เคียงกัน คือ การยกระดับราคาสินค้าให้สูงขึ้นและการครอบครองตลาด โดยการครอบครองตลาดนี้จะทำโดยการกำจัดคู่แข่งที่จำหน่ายสินค้าประเภทเดียวกับตนออกไปจากตลาด และทำให้ต้นทุนสินค้าของคู่แข่งสูงขึ้นแม้ว่าจะไม่ถึงกับทำให้คู่แข่งต้องออกไปจากตลาดก็ตาม⁴⁹

⁴⁹ ภมร อนันตชัย. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 24. หน้า 19.

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ทำอย่างไรจึงจะสามารถกำจัดคู่แข่งได้ ซึ่งการทำให้คู่แข่งลดจำนวนการขายในตลาดลง โดยการทำให้ต้นทุนของคู่แข่งสูงขึ้นเป็นเพียงวิธีเดียวที่สามารถกำจัดคู่แข่งได้⁵⁰

เกณฑ์การพิจารณาว่ามีอำนาจเหนือตลาดหรือไม่ นอกจากพิจารณาที่ส่วนแบ่งทางตลาดซึ่งเป็นสิ่งสำคัญประการแรกแล้ว จำต้องพิจารณาประเด็นอื่น ๆ ร่วมด้วย คือ ความยืดหยุ่นของราคาสินค้าหรือบริการ แนวโน้มของการที่ผู้ขายรายใหม่จะเข้ามาแข่งขันในตลาด อัตราส่วนการเก็งกำไร พฤติกรรมทางด้านราคา การกระจุกตัวของตลาด ความยืดหยุ่นของความต้องการของผู้ซื้อ การคำนวณรวมผู้ประกอบการที่ร่วมมือกันเป็นหน่วยเดียว เป็นต้น โดยผู้ขายทุกรายสามารถเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดได้ทั้งนั้นในทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เมื่อผู้ขายปรับราคาขึ้น ส่วนในทางกฎหมายป้องกันการผูกขาดหรือการแข่งขันทางการค้านั้น จะพิจารณาเฉพาะจุดที่ว่าอำนาจนั้นสามารถทำให้เกิดความเสียหายหรือทำให้กลไกการแข่งขันเบี่ยงเบนไป ในขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับตลาดสินค้าหรือบริการนั้น ๆ⁵¹

โดยพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 มาตรา 3 มินิยามที่เกี่ยวกับการมีอำนาจเหนือตลาดไว้ว่า “ผู้ประกอบการซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด หมายความว่า ผู้ประกอบการรายหนึ่งหรือหลายรายในตลาดสินค้าใดสินค้าหนึ่งหรือบริการใดบริการหนึ่ง ซึ่งมีส่วนแบ่งตลาดและยอดขายเกินกว่าที่คณะกรรมการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และประกาศในราชกิจจานุเบกษา ทั้งนี้ โดยให้พิจารณาสภาพการแข่งขันของตลาดด้วย” ซึ่งใน พ.ศ. 2550 ได้มีประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า เรื่อง หลักเกณฑ์การเป็นผู้ประกอบการซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด กำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมความว่า “ให้ผู้ประกอบการที่มีส่วนแบ่งตลาดและยอดขาย ดังต่อไปนี้ เป็นผู้ประกอบการซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด (2) ผู้ประกอบการรายใดรายหนึ่ง ในตลาดสินค้าใดสินค้าหนึ่งหรือบริการใดบริการหนึ่งที่มีส่วนแบ่งตลาดในปีที่ผ่านมาตั้งแต่ร้อยละห้าสิบขึ้นไป และมียอดขายในปีที่ผ่านมาตั้งแต่หนึ่งพันล้านบาทขึ้นไป หรือ (2) ผู้ประกอบการสามรายแรก ในตลาดสินค้าใดสินค้าหนึ่งหรือบริการใดบริการหนึ่งที่มีส่วนแบ่งตลาดในปีที่ผ่านมารวมทั้งตั้งแต่ร้อยละเจ็ดสิบห้าขึ้นไป และมียอดขายในปีที่ผ่านมาตั้งแต่หนึ่งพันล้านบาทขึ้นไป” ดังนั้นข้อพิจารณาว่าในประเทศไทย การเป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดนั้น พิจารณาจากสองกรณี คือ กรณีแรกเป็นผู้ที่มีส่วนแบ่งตลาด และยอดขาย โดยยังมีอีกกรณีที่พิจารณาถึงการเป็นผู้ประกอบการหัวแถวด้วย มีข้อสังเกตว่าผู้ขายที่จะเข้าหลักเกณฑ์การ

⁵⁰ กมร อนันตชัย. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 24. หน้า 20.

⁵¹ กมร อนันตชัย. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 24. หน้า 20.

เป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดตามหลักเกณฑ์นี้เป็นไปได้ยากมาก และการที่หลักเกณฑ์นี้บังคับใช้เป็นการทั่วไปย่อมไม่เป็นธรรมในตลาดที่สินค้าหรือการที่มีความแตกต่างกัน การนำไปใช้บังคับย่อมเป็นไปได้ยากและมีได้คุ้มครองผู้ประกอบการรายเล็ก เช่น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2.5 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ภายในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยและสมาชิกจะมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) อย่างสมบูรณ์ ซึ่งแผนการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) เป็นแผนงานในด้านเศรษฐกิจให้เห็นภาพรวมในด้าน ต่าง ๆ เพื่อสร้างพันธสัญญาระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ที่สำคัญคือ 1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน 2. การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง 3. การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน และ 4. การเป็นภูมิภาคที่มีการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังไม่ถึงขั้นสหภาพศุลกากร (Custom Union) ที่มีเงื่อนไขสำคัญคือ การปรับระบอบและพิกัดศุลกากรสำหรับการค้ากับรัฐที่อยู่นอกสหภาพให้เท่ากันหมด (Harmonization) ดังเช่นของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community : EEC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเพียงแต่นำเอาแนวความคิดและหลักการบางประการของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป และสหภาพยุโรป (European Union : EU) มาใช้เท่านั้น ดังนั้น ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นเพียงเขตการค้าเสรี (Free Trade Area) ที่มีการรวมตัวและความร่วมมือที่มีระดับสูงกว่าเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) เท่านั้น⁵² เปรียบเทียบง่าย ๆ ว่า ถ้าสหภาพยุโรปคือแก้ว อาเซียนก็คือขัน⁵³ ยังต้องมีการพัฒนาอีกมาก แต่ข้อได้เปรียบของประชาคมอาเซียนอย่างหนึ่ง คือ บรรดาชาติสมาชิกมีความเหมือนกันในหลายประการ เช่น ที่ตั้งภูมิศาสตร์ที่อยู่ในเขตร้อนด้วยกัน มีการตั้งรกรากในเขตนี้นับมาแต่เก่าแก่ รวมถึงลักษณะของเผ่าพันธุ์ วัฒนธรรม และสังคมที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน เหล่านี้ก็จะเป็นตัวช่วยสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความหลากหลายในประชาคมอาเซียนได้⁵⁴

⁵² วิสูตร ตูยานนท์. (2556). ผลกระทบและการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 42 ฉบับที่ 3*, หน้า 588.

⁵³ สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2556). *อาเซียนรู้ไว้ได้เปรียบแน่*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์. หน้า 27.

⁵⁴ วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2556). *เศรษฐกิจอาเซียน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: แสงดาว. หน้า 48-49.

2.5.1 ประเทศสมาชิก

การมีขึ้นของอาเซียนมาจากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่วมกันก่อตั้งขึ้น 5 ประเทศได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และมาเลเซีย โดยมีจุดมุ่งหมายในการลดความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงให้ปราศจากลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยแนวคิดที่ว่าหากประชาชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจจะยังให้ภูมิภาคมีความสงบ โดยการร่วมมือกันทำให้เศรษฐกิจในระหว่างประเทศสมาชิกให้ดีขึ้น ลดช่องว่างในแต่ละประเทศลง นำมาซึ่งเสถียรภาพในประเทศสมาชิก โดยตัวแทนของทั้ง 5 ประเทศได้มีการปรึกษาร่วมกัน ณ กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ทำการก่อตั้งเป็นประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อมาประเทศ บรูไน พม่า ลาว เวียดนาม และกัมพูชา ก็เข้ามาเป็นสมาชิกในเวลาต่อมา รวมสมาชิกทั้งหมดเป็น 10 ประเทศ⁵⁵

ในช่วงเริ่มต้นนั้น การรวมตัวกันเน้นไปที่เรื่องของการเมืองซึ่งเป็นเรื่องของความมั่นคงและเสถียรภาพของประเทศสมาชิก เนื่องจากเป็นช่วงที่ลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังรุกคืบเข้ามา โดยการประกาศจุดยืนทางการเมืองร่วมกันของตัวแทนของประเทศสมาชิกมีแนวคิดที่จะไม่มีการเข้าไปแทรกแซงประเทศสมาชิกอื่น ความเท่าเทียม ความสามัคคีกัน และการตัดสินใจในเรื่องใดจะต้องใช้ข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มประเทศสมาชิก ซึ่งมีได้มีการเน้นเรื่องของเศรษฐกิจ จนเมื่อได้มีการบัญญัติอาเซียน (ASEAN Charter) จึงมีการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศระหว่างสมาชิกอย่างจริงจัง ซึ่งมาชัดเจนเมื่อได้มีการลงนามร่วมกันในกรอบความตกลงแม่บทว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน และความตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่าเทียมกันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน ซึ่งเป็นการเริ่มการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน⁵⁶

เป้าหมายของเขตการค้าเสรีอาเซียน คือ การที่ลดอัตราภาษีให้เหลือน้อยที่สุดจนอัตราภาษีเป็นศูนย์ การยกเลิกข้อจำกัดปริมาณการนำเข้า และรวมถึงมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีด้วย ด้วยแนวคิดที่ว่าในระหว่างประเทศสมาชิกกับประเทศนอกกลุ่มสมาชิคนั้นมีความแตกต่างกันในเรื่องการกีดกันสินค้าและอุปสรรคทางการค้าต่าง ๆ ในระหว่างประเทศสมาชิกจะไม่มี รวมถึงจะมีการเก็บภาษีศุลกากรในระหว่างประเทศสมาชิกแตกต่างกันไปซึ่งเป็นข้อได้เปรียบกับประเทศนอกกลุ่มสมาชิก แต่

⁵⁵ คาริกา โพธิ์รุกษ์. (2553). *กลไกทางกฎหมายในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 12.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 13.

ข้อนี้ อาจเป็นช่องทางที่ประเทศนอกสมาชิกใช้เพื่อการถ่ายโอนสินค้าผ่านประเทศสมาชิกที่มีอัตราภาษีต่ำไปสู่ประเทศสมาชิกอื่น ๆ ได้ จำต้องมีกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าในการพิจารณาว่าสินค้านั้นเป็นของประเทศสมาชิกที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ตามข้อตกลงหรือไม่⁵⁷

จะเห็นได้ว่าการรวมตัวเป็นอาเซียนนั้นมุ่งเน้นที่เรื่องของการเมืองเป็นหลัก มีลักษณะเป็นเพียงการรวมกลุ่มประเทศเท่านั้น การปฏิบัติตามพันธกรณีที่ได้ลงนามกันของประเทศสมาชิกไม่มีการปฏิบัติกันมักจะมีการขอฟ่อนผันในการที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณี เกิดข้อพิพาทขึ้นระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน จนทำให้ต้องมีการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันโดยเน้นไปในเรื่องของเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ซึ่งเริ่มเห็นเป็นรูปธรรมในประประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 8 ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศกัมพูชา ได้มีการประกาศเจตนารมณ์ของผู้นำสมาชิกอาเซียนว่า จะให้เป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี พ.ศ. 2563 แต่ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ณ เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ได้มีการขยับระยะเวลาให้เร็วขึ้นเป็นปี พ.ศ. 2558 ภายหลังจากการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้มีการจัดทำกฎบัตรอาเซียนขึ้นเป็นการรับรองให้อาเซียนมีสภาพบุคคลทางกฎหมาย โครงสร้างในการดำเนินงาน และองค์กรต่าง ๆ ของอาเซียน โดยการดำเนินงานของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอยู่ในรูปของสหภาพศุลกากร สหภาพเศรษฐกิจ และการเป็นตลาดร่วมเป็นการขจัดอุปสรรคทางการค้าด้านภาษีและยังมีการขจัดอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษีด้วย มีการเคลื่อนย้ายเสรีในด้านสินค้า บริการ การลงทุน เงินลงทุน และแรงงานมีฝีมือ เป็นการเริ่มต้นที่มีการพัฒนาและรูปแบบการดำเนินงานที่เป็นลักษณะเป็นการภายในของอาเซียน ที่ประเทศสมาชิกมีเจตจำนงร่วมกันในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตามพันธกรณีที่ได้ตกลงร่วมกัน เพื่อเป้าหมาย คือ ความมั่งคั่ง และการต่อยอดในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกันอย่างแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต⁵⁸ แต่การมีประเทศสมาชิกจำนวนมากอาจทำให้ตลาดใหญ่ขึ้นแต่ระดับของแต่ละประเทศมีไม่เท่ากันทำให้สมาชิกแบ่งเป็นระดับที่พัฒนาน้อยกับระดับที่พัฒนามากกว่า⁵⁹ ดังนั้นทุกประเทศสมาชิกก็ต้องช่วยประคับประคองไปด้วยกัน

⁵⁷ คาริกา โพธิ์รุกข์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 55. หน้า 13.

⁵⁸ คาริกา โพธิ์รุกข์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 55. หน้า 13-15.

⁵⁹ ณรงค์ โพธิ์ฤกษ์. (2556). *อาเซียนศึกษา ASEAN STUDIES*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: แมคกรอ-ฮิล. หน้า 77.

2.5.2 ผลกระทบต่อกฎหมายภายในประเทศ

การที่ประเทศไทยและประเทศสมาชิกจะรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสมบูรณ์ ได้มีพันธสัญญาที่ตกลงร่วมกันระหว่างรัฐสมาชิกเพื่อความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ จึงมีการกำหนด ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน 2. การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถสูง 3. การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียม และ 4. การเป็นภูมิภาคที่มีการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก⁶⁰

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน

เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้อาเซียนมีความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น ได้มีการปรับปรุง กลไกเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจเดิมให้ดียิ่งขึ้น เศรษฐกิจในสาขาใดที่มีความสำคัญที่สุดจะได้รับการพิจารณาให้มีการ รวมกลุ่มกันก่อนสาขาอื่นที่มีความสำคัญลำดับรองลงมา การเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมือระหว่างประเทศสมาชิกสามารถทำได้สะดวกมากยิ่งขึ้น และการสร้างความเข้มแข็งให้อาเซียน โดยสามารถแบ่งองค์ประกอบเป็น 5 ประการ ดังต่อไปนี้ 1. การเคลื่อนย้ายสินค้าเสรี 2. การเคลื่อนย้ายบริการเสรี 3. การเคลื่อนย้ายการลงทุนเสรี 4. การเคลื่อนย้ายเงินลงทุนเสรี และ 5. การเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมือเสรี โดยสินค้าที่มีความสำคัญภายใต้ฐานและการผลิตเดียวกัน เช่น สินค้าเกษตร ประมง ผลิตภัณฑ์ยางและไม้ สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ การขนส่งทางอากาศ สุขภาพ e-ASEAN การท่องเที่ยว โลจิสติกส์ อาหารเกษตร และป่าไม้⁶¹

2. การเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขัน

เพื่อให้อาเซียนสามารถต่อรองกับนานาประเทศได้มากขึ้น มีความเจริญก้าวหน้า และเป็น ภูมิภาคที่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สมาชิกจะนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดการแข่งขันที่มีความเท่าเทียม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจ และเป็นการปูทางไปสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนในระยะยาว โดยสามารถแบ่งองค์ประกอบได้เป็น 6 ประการ ดังต่อไปนี้ 1. นโยบายการ

⁶⁰ ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. *กฎหมายที่อาจต้องแก้ไขให้เป็นไปตาม AEC Blueprint*. (ออนไลน์). หน้า 1. เข้าถึงได้จาก http://www.lawreform.go.th/lawreform/index.php?option=com_content&task=view&id=623&Itemid=1.

⁶¹ เรื่องเดียวกัน.

แข่งขัน 2. การคุ้มครองผู้บริโภค 3. สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา 4. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 5. มาตรการทางด้านภาษี และ 6. พาณิชยอิเล็กทรอนิกส์⁶²

3. การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน

มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ 1. การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และ 2. ความริเริ่มในการรวมกลุ่มของอาเซียน เพื่อให้มีการลดช่องว่างในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และช่วยผลักดันให้ประเทศกัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม สามารถดำเนินการตามข้อตกลงได้ และให้สมาชิกอาเซียนทุกประเทศได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มครั้งนี้⁶³

4. การเป็นภูมิภาคที่มีการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก

อาเซียนอยู่ในลักษณะที่มีการเชื่อมต่อกับทั้งประเทศสมาชิกและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อให้ธุรกิจของอาเซียนสามารถประกอบการแข่งขันในตลาดโลกได้ ให้มีแรงขับเคลื่อนเพิ่มขึ้น และผลิตสินค้าและบริการให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีแรงจูงใจให้น่าลงทุนดึงดูดเงินทุนเข้ามาลงทุนในอาเซียน โดยมีมาตรการที่สำคัญดังนี้ 1. การจัดทำเขตการค้าเสรีและการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิดกับประเทศนอกอาเซียน และ 2. การมีส่วนร่วมในเครือข่ายห่วงโซ่อุปทานโลก⁶⁴

ในประเด็นต่อมาจะพิจารณาถึงกฎหมายภายในประเทศไทยที่จะได้รับผลกระทบจากการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีดังต่อไปนี้

1) กรณีการเคลื่อนย้ายสินค้าเสรี

จากยุทธศาสตร์การค้าเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน โดยมีการจัดทำความตกลงยอมรับร่วมกัน (Mutual Recognition Arrangements : MRAs) เป็นการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานเพื่อช่วยให้การตรวจสอบสินค้าทำได้เร็วขึ้น ในการนำมาจำหน่ายให้แก่ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ เป็นสร้างสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค และช่วยลดต้นทุนในการทำธุรกิจจากการทำรายงานผลการทดสอบสินค้า โดยกฎหมายของไทยมีการกำหนดเรื่องของมาตรฐานสินค้าไว้หลายฉบับด้วยกัน แม้กฎหมายแต่ละฉบับจะมีข้อยกเว้นไว้แล้วว่ามิให้ใช้บังคับหากกรณีมีกฎหมายอื่นบัญญัติเรื่องมาตรฐานสินค้าไว้แล้ว แต่การปฏิบัติจริงจะทำได้ยาก เกิดความสับสน

⁶² ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 60. หน้า 2.

⁶³ ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 60. หน้า 2.

⁶⁴ ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 60. หน้า 2.

ในการบังคับใช้จากปัญหาการไม่มีเอกภาพและการทับซ้อนกันจากความคลุมเคลือของกฎหมายแต่ละฉบับ เห็นควรให้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องและเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระราชบัญญัติการมาตรฐานแห่งชาติ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 และ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551⁶⁵

2) กรณีการเคลื่อนย้ายบริการเสรี

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 17 ณ ประเทศเวียดนาม ได้มีการจัดทำแผนแม่บทในการเชื่อมโยงอาเซียนเพื่อเชื่อมโยงอาเซียนในด้านสินค้า บริการ ทู่น และคน⁶⁶ ในส่วนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีประเด็นที่เกี่ยวกับกรณีผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวต้องเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย หรือถ้าเป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ประเด็นสำคัญคือการถือหุ้นและผู้เป็นกรรมการบริษัท ถ้าเป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด ทู่นของบริษัทไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดต้องเป็นของบุคคลธรรมดาซึ่งมีสัญชาติไทยและกรรมการบริษัทเกินครึ่งหนึ่งต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551⁶⁷

3) กรณีการเคลื่อนย้ายการลงทุนเสรีและการเคลื่อนย้ายเงินลงทุนเสรี

ในปี พ.ศ. 2557 มีการกำหนดให้ลดหรือยกเลิกข้อจำกัดและอุปสรรคด้านการลงทุน อาจมีอุปสรรคด้านการลงทุนในประเด็นแรกด้านระยะเวลา คือ ในกรณีที่มีการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมที่กำหนดการเช่าไว้เกินสามสิบปีแต่ไม่เกินห้าสิบปี การเช่าจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และเมื่อครบกำหนดระยะเวลาการเช่าแล้ว ผู้เช่าและผู้ให้เช่าอาจตกลงกันต่อระยะเวลาการเช่าออกไปอีกได้ มีกำหนดไม่เกินห้าสิบปีนับแต่วันที่ตกลงกัน และต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม พ.ศ. 2542 ประเด็นที่สองกรณีการขอรับการส่งเสริม ซึ่งมีการกำหนดเฉพาะ ผู้ประกอบอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และบริการ ตามพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ซึ่งมีได้ครอบคลุมถึงผู้ประกอบการ

⁶⁵ ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 60. หน้า 2-3.

⁶⁶ ประภัสสร เทพชาตรี. (10 พฤศจิกายน 2553). *ผลการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 17 ที่เวียดนาม*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://thepchatree.blogspot.com/2010/11/17.html>.

⁶⁷ ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 60. หน้า 3.

เกษตรกรรมด้วยตามความตกลงประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประเด็นที่สามเรื่องขีดจำกัดในการลงทุน กรณีระยะเวลาในการนำหรือส่งเงินออกไปนอกราชอาณาจักร และอุปสรรคในเรื่องประเภทของกิจการที่จะขอรับการส่งเสริม ที่ต้องเป็นกิจการที่ยังไม่มีในราชอาณาจักรหรือมีไม่เพียงพอหรือกรรมวิธีการผลิตยังไม่ทันสมัย รวมถึงมีการกำหนดจำนวนเงินทุนขั้นต่ำด้วย ซึ่งอาจจะเป็นการขัดขวางการลงทุนของต่างชาติในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520 ประเด็นที่สี่เรื่องของแรงงานมีฝีมือหรือผู้เชี่ยวชาญในประเภทที่กำหนดซึ่งสามารถประกอบอาชีพในราชอาณาจักรตามที่ตกลงเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีด้วย⁶⁸

4) กรณีเรื่องของอาหาร เกษตรกรรม และป่าไม้

การพัฒนาอาหาร การเกษตรกรรม และป่าไม้ ของประเทศไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อภายในและนอกอาเซียน และควรมีการวางแผนในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ในระยะยาวด้วย โดยอาจจะมีอุปสรรคในด้านความยุ่งยากในการตรวจสอบรับรองมาตรฐาน กระบวนการผลิตสินค้า และการควบคุมตรวจสอบโรงงานแปรรูปสินค้า ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ ยากแก่การปรับใช้ และควรมีหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน ในเรื่องของการขอใบอนุญาตของผู้ประกอบการตรวจสอบและรับรองที่ว่า “ไม่เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาต หรือเคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตแต่เวลาได้ล่วงพ้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน” ตามมาตรา 19 (5) แห่งพระราชบัญญัติการมาตรฐานแห่งชาติ พ.ศ. 2551 นั้นหมายความว่าแม้เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตมาแล้วแต่ระยะเวลาได้ล่วงพ้นเวลาหกเดือนแล้วสามารถขอใบอนุญาตได้ หรือต้องไม่เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตมาก่อนเลยถึงจะขอใบอนุญาตได้⁶⁹

ในประเด็นเรื่องการควบคุมสินค้าทางการเกษตรให้ได้มาตรฐานนั้นก็มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยกันหลายฉบับเกิดความซ้ำซ้อนของกฎหมายและหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ โดยคำว่าสินค้าเกษตรก็มีนิยามในหลายความหมาย ขอบเขตของคำว่าสินค้าเกษตรไม่เท่ากันในกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดปัญหาในการตีความ ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ในมาตรา 3 ได้ให้ความหมายไว้โดยกว้าง แต่มาถูกจำกัดในมาตรา 4 ว่ามิให้ใช้บังคับกับมาตรฐานสินค้า

⁶⁸ ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 60. หน้า 3-4.

⁶⁹ ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 60. หน้า 4-5.

ผลิตภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่กฎหมายอื่นได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ทำให้กลไกที่ได้สร้างไว้ไม่สามารถใช้ได้⁷⁰

ประเด็นต่อมาเรื่องการขอรับใบอนุญาตตรวจสอบมาตรฐาน มีข้อห้ามว่าผู้ขอรับใบอนุญาตต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามคือ “ไม่เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตหรือเคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตแต่เวลาได้ล่วงพ้นมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี” ตามมาตรา 34 (4) แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 นั้นหมายความว่าแม้เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตมาแล้วแต่ระยะเวลาได้ล่วงพ้นเวลาสองปีแล้วสามารถขอใบอนุญาตได้ หรือต้องไม่เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตมาก่อนเลยถึงจะขอใบอนุญาตได้ ซึ่งตามมาตรานี้ก็ไม่สอดคล้องกับมาตรา 19 (5) แห่งพระราชบัญญัติการมาตรฐานแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ในเรื่องห้ามหุ้นส่วนสามารถขอใบอนุญาตเป็นผู้ตรวจสอบได้หรือไม่ และเรื่องระยะเวลานับจากการถูกเพิกถอนใบอนุญาตที่ไม่ตรงกัน⁷¹

กรณีตามพระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 มาตรา 20 ทวิ มาตรา 20 ตริ และมาตรา 21 ทวิ ได้เปิดช่องไว้แล้วว่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในแต่ละประเทศหากจำเป็นต้องมีมาตรฐานที่เท่ากันไม่ และในเรื่องการตรวจสอบรับรองมาตรฐาน โดยหน่วยงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย คณะกรรมการสามารถยอมรับได้ ตาม มาตรา 20 เบญจ แต่อาจมีปัญหาเรื่องอำนาจในการรับผิดชอบกับคณะกรรมการของพระราชบัญญัติการมาตรฐานแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ได้⁷²

ตามพระราชบัญญัติการส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 นั้นได้มีกำหนดเรื่องการถ่ายโอนเทคโนโลยีและความรู้ไว้แล้ว แต่ยังมีได้มีการกำหนดเรื่องการส่งเสริมความร่วมมือในด้านเกษตรกรรม เพื่อให้เป็นการเพิ่มมาตรฐานเกษตรกรรม ให้เกษตรกรมีมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้น สามารถต่อสู้ได้ในตลาดการเกษตรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามพระราชบัญญัติการส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 นี้ได้กำหนดหลักไว้ว่า กิจกรรมที่จะได้รับการส่งเสริมต้องมีความสำคัญ เป็นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ กิจกรรมที่ผลิตเพื่อส่งออกไปในต่างประเทศ กิจกรรมที่ใช้ทุน แรงงาน หรือบริการในสัดส่วนที่สูง รวมถึงกิจกรรมที่ใช้ผลผลิตทางการเกษตรหรือทรัพยากรธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ ที่ไม่มีในประเทศไทยหรือมีไม่พอเพียง หรือมีแต่ยังไม่

⁷⁰ ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 60. หน้า 5.

⁷¹ ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 60. หน้า 5.

⁷² ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 60. หน้า 5-6.

ทันสมัย โดยคณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดเงื่อนไข ประเภท และขนาดของกิจการที่จะได้รับการส่งเสริมซึ่งต้องเหมาะสมกับเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศ ความปรับปรุงในเรื่องรูปแบบของการรองรับมาตรฐานเพื่อให้มีความร่วมมือในระดับภูมิภาคที่ดีขึ้น จากที่ปัจจุบันเน้นเรื่องกลไกกฎหมายภายใน⁷³

2.6 วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ในปัจจุบันการประกอบกิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งवादต่อเศรษฐกิจกับทุก ๆ ประเทศในอาเซียน โดยร้อยละ 90 ของโครงสร้างเศรษฐกิจเป็นกิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งมีอัตราการจ้างแรงงานถึงร้อยละ 50 ในส่วนของประเทศไทย กิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีการใช้บุคลากรในการประกอบกิจการถึงสี่สิบล้านคน การเปลี่ยนแปลงของกิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนี้มีผลกระทบต่อประเทศอย่างมาก หากมีการพัฒนาที่ต่อเนื่องย่อมจะเป็นการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งได้ในอนาคต⁷⁴

2.6.1 ความหมาย

SMEs เป็นคำที่ย่อมาจากภาษาอังกฤษคำว่า Small and Medium Enterprises แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ส่วนความหมายของคำว่าวิสาหกิจ (Enterprises) นั้นหมายความถึงกิจการ 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1. กิจการการผลิต ครอบคลุมการผลิตในภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ 2. กิจการการค้า ครอบคลุมการค้าส่งและการค้าปลีก 3. กิจการบริการ⁷⁵

1. กิจการผลิตสินค้า หมายถึง การผลิตในลักษณะของการประกอบกิจการอุตสาหกรรมทุกชนิด โดยการผลิต คือ การเปลี่ยนวัตถุดิบให้เป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ด้วยเครื่องจักรกลหรือเคมีภัณฑ์ซึ่งไม่

⁷³ ฝ่ายกฎหมายการค้าและอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. เรื่องเดียวกัน. หน้า 6.

⁷⁴ วิกรม กรมดิษฐ์. (2556). *มองโลกแบบวิกรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: พรินท์ ซิตี. หน้า 102.

⁷⁵ สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (18 ธันวาคม 2556). *นิยาม SMEs*. สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.ismed.or.th/%e0%b8%99%e0%b8%b4%e0%b8%a2%e0%b8%b2%e0%b8%a1-smes/>.

จำเพาะว่าจะต้องทำโดยเครื่องจักรกลอาจทำด้วยมือก็ได้ และหมายรวมถึงการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรที่มีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน คือ เป็นการประกอบการขนาดเล็กและขนาดจิ๋วเพื่อจัดการทุนของชุมชนในการพึ่งพาตนเองและความเพียงพอของครอบครัวและชุมชน และการผลิตที่เป็นการประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน คือ อุตสาหกรรมที่ทำกันภายในครัวเรือน⁷⁶

2. กิจการบริการ หมายถึง กิจการเกี่ยวกับการก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ การศึกษา การอนามัย การบันเทิง การขนส่ง การโรงแรมและห้องพัก การภัตตาคาร การขายอาหาร การขายเครื่องดื่มของภัตตาคารและร้านอาหาร การให้บริการเช่าสิ่งบันเทิงและการพักผ่อน การให้บริการส่วนบุคคลบริการในครัวเรือน การซ่อมแซมทุกชนิด การท่องเที่ยวและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว⁷⁷

3. กิจการค้าส่งและค้าปลีก หมายถึง การให้บริการเกี่ยวกับการค้า โดยคำว่าการค้าส่ง หมายถึง การขายสินค้าผลิตใหม่และหรือสินค้าที่มีการถูกนำไปใช้แล้วให้แก่ ผู้ค้าปลีก ผู้ใช้ในงานอุตสาหกรรม งานพาณิชย์กรรม สถาบันผู้ใช้ในงานวิชาชีพ และรวมทั้งการขายให้แก่ผู้ค้าส่งด้วยกันเอง ส่วนการค้าปลีก หมายถึง การขายโดยไม่มีการเปลี่ยนรูปสินค้าหมายรวมทั้งสินค้าใหม่และสินค้าที่มีการถูกนำไปใช้แล้วให้กับประชาชน โดยทั่วไปเพื่อการบริโภคหรือการใช้ประโยชน์เป็นการเฉพาะส่วนบุคคลในครัวเรือน และให้การค้าหมายรวมถึง การเป็นนายหน้าหรือตัวแทนในการซื้อขายสถานีบริการน้ำมัน และสหกรณ์ผู้บริโภคด้วย⁷⁸

โดยลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีหลักในการพิจารณาคือ 1. ในกรณีจำนวนการจ้างงานของกิจการใดอยู่ในเกณฑ์ลักษณะของวิสาหกิจขนาดย่อมแต่มูลค่าสินทรัพย์ถาวรอยู่ในเกณฑ์ลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลาง หรือ 2. มีจำนวนการจ้างงานอยู่ในเกณฑ์ลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลาง แต่มูลค่าสินทรัพย์ถาวรอยู่ในเกณฑ์ลักษณะของวิสาหกิจขนาดย่อม นั้นให้ถือเอาจำนวนการจ้างงานหรือมูลค่าสินทรัพย์ถาวรที่มีจำนวนน้อยกว่าเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา⁷⁹

⁷⁶ พิมพ์พิลา สังข์สุวรรณ. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมประเภทธุรกิจก่อสร้างในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 9.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 9 - 10.

⁷⁸ พิมพ์พิลา สังข์สุวรรณ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 76. หน้า 10.

⁷⁹ พิมพ์พิลา สังข์สุวรรณ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 76. หน้า 10.

จำแนกประเภทตามตารางลักษณะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ.2543 ได้ดังนี้⁸⁰

ลักษณะวิสาหกิจ	จำนวนการจ้างงาน		จำนวนสินทรัพย์ถาวร	
	(คน)		(ล้านบาท)	
	ขนาดย่อม	ขนาดกลาง	ขนาดย่อม	ขนาดกลาง
กิจการผลิตสินค้า	ไม่เกิน 50	51 - 200	ไม่เกิน 50	51 - 200
กิจการค้าส่ง	ไม่เกิน 25	26 - 50	ไม่เกิน 50	51 - 100
กิจการค้าปลีก	ไม่เกิน 15	16 - 30	ไม่เกิน 30	31 - 60
กิจการให้บริการ	ไม่เกิน 50	51 - 200	ไม่เกิน 50	51 - 200

2.6.2 วิวัฒนาการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ระบบของเศรษฐกิจจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการเอื้อประโยชน์ให้กิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นที่นิยมมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อมีการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาต่าง ๆ จนทำให้กลายเป็นกลุ่มธุรกิจหลักที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนระบบธุรกิจ โดยในปี พ.ศ. 2555 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP (มูลค่าตลาดของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ผลิตในประเทศในระยะเวลาหนึ่ง ๆ โดยไม่คำนึงว่าผลผลิตนั้นจะผลิตขึ้นมาด้วยทรัพยากรของประเทศใด)⁸¹) ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.5 เป็นการขยายตัวแบบก้าวกระโดดจากปี 2554 ที่มีอัตราการขยายตัวเพียงร้อยละ 0.1 เท่านั้น และ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในปี พ.ศ. 2555 คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 37 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมทั้งประเทศ⁸² จะเห็นได้ถึงความสำคัญของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ถือว่าเป็นฟันเฟืองชิ้นสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางธุรกิจที่สำคัญของประเทศ

⁸⁰ กลุ่มบริหารการเสี่ยภาษีธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก. (1 พฤศจิกายน 2556). *เกี่ยวกับธุรกิจ SMEs*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.rd.go.th/publish/38056.0.html>.

⁸¹ วิกิพีเดีย. (20 เมษายน 2557). *ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ*. วิกิพีเดีย. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://t2d.in/68542>.

⁸² สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2556). *รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมปี 2556*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). ม.ป.ท. หน้า 1-1.

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีลักษณะที่มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละหน่วยงานที่จะให้การสนับสนุนตามแต่ละจุดประสงค์และลักษณะในการให้บริการของกิจการนั้น และยังคงถือตามแต่ละองค์กรหรือหน่วยงานในการที่จะให้การสนับสนุนกิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเท่าไรและเพียงไร ซึ่งอาจจะใช้ตัววัดจากขนาดของกิจการซึ่งพิจารณาได้จากสินทรัพย์ถาวรหรือการจ้างงานของกิจการเป็นเกณฑ์ในการกำหนด แต่เดิมแต่ละหน่วยงานก็กำหนดเกณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่จะได้รับการสนับสนุนไว้แตกต่างกันดังนี้⁸³

หน่วยงาน	ขนาดกลาง		ขนาดย่อม	
	สินทรัพย์ (ล้านบาท)	แรงงาน (คน)	สินทรัพย์ (ล้านบาท)	แรงงาน (คน)
บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรม ขนาดย่อม (บอย.)	ไม่มี	ไม่มี	สินทรัพย์ ถาวร <50	ไม่ระบุ
บริษัทประกันสินเชื่อ อุตสาหกรรมขนาดย่อม (บยส.)	ไม่มี	ไม่มี	สินทรัพย์ ถาวร <50	ไม่ระบุ
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	สินทรัพย์ถาวร 20 - 100	50-200	สินทรัพย์ ถาวร <20	<50
สภาอุตสาหกรรมแห่ง ประเทศไทย	สินทรัพย์ถาวร 20 - 100	50-200	สินทรัพย์ ถาวร <20	<50
บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทย (IFCT)	สินทรัพย์ถาวร 100 - 500	ไม่ระบุ	สินทรัพย์ ถาวร <100	ไม่ระบุ
ธนาคารแห่งประเทศไทย	สินทรัพย์ถาวร <500	ไม่ระบุ	สินทรัพย์ ถาวร	ไม่ระบุ

⁸³สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเครือข่ายมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. *แนะนำสถาบัน*. สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเครือข่ายมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.smes.psu.ac.th/introduce.html/>.

นอกจากที่องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ข้างต้นได้กำหนดไว้แล้วข้างต้นแล้ว ในก็ยังมีนิยามเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมดังนี้

ธุรกิจขนาดย่อม หมายถึง ธุรกิจที่มีความได้เปรียบในเชิงแข่งขันอันเนื่องมาจากความได้เปรียบในการทำตลาดเฉพาะกลุ่ม มีความยืดหยุ่นในการปรับกระบวนการผลิตและระบบการจัดการสินค้ามีกลยุทธ์การตอบสนองอย่างรวดเร็วในการทำตลาด มีต้นทุนในการปรับตัวต่ำ และมีการดำเนินงานที่ปรับเปลี่ยนได้ง่าย⁸⁴ หรือ หมายถึง ธุรกิจที่มีความเป็นอิสระเอกชนเป็นเจ้าของด้วยตนเอง และไม่ตกเป็นเครื่องมือหรือตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มธุรกิจหรือบุคคลใด ๆ⁸⁵

ธุรกิจขนาดกลาง หมายถึง ธุรกิจที่เสียเปรียบธุรกิจขนาดใหญ่ในด้านราคาเนื่องจากมีต้นทุนในการผลิตต่อหน่วยที่สูงกว่า และยังเสียเปรียบธุรกิจขนาดย่อมในเรื่องการปรับตัวที่ช้ากว่าและมีต้นทุนในการปรับตัวที่สูงกว่าอีกด้วย⁸⁶

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีลักษณะที่ไม่เป็นเอกภาพมีนิยามที่หลากหลาย เกิดผลกระทบต่อ การได้รับการสนับสนุนกิจการ และผู้ประกอบการเองเกิดความสับสนว่ากิจการที่ตนกำลังจะทำหรือที่ได้ทำอยู่นั้น เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือไม่ หรืออาจเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในหน่วยงานหรือองค์กรหนึ่งแต่ไม่เป็นในหน่วยงานหรือในองค์กรหนึ่ง ทำให้ต่อมาหน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดทำข้อสรุปให้มีทิศทางเดียวกันป้องกันมิให้เกิดความสับสน สร้างความเข้าใจให้เป็นไปในทางเดียวกันเห็นควรที่จะมีการตราเป็นกฎหมายขึ้น⁸⁷

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2543 ก็ได้ปรากฏค่านิยามคำว่าวิสาหกิจขึ้นในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 โดยให้ความหมายไว้ว่า กิจการผลิตสินค้า กิจการ

⁸⁴ ภาณุศ อภิบาลเกียรติกุล. (2554). *มาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 12.

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 13.

⁸⁶ ภาณุศ อภิบาลเกียรติกุล. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 84. หน้า 13.

⁸⁷ ภาณุศ อภิบาลเกียรติกุล. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 84. หน้า 13.

ให้บริการ กิจการค้าส่ง กิจการค้าปลีก หรือกิจการอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตาม มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้

และได้มีการกำหนดคำว่า วิสาหกิจขนาดกลางหรือวิสาหกิจขนาดย่อม ได้แก่ วิสาหกิจที่มี จำนวนการจ้างงานมูลค่าสินทรัพย์ถาวร หรือทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วตามจำนวนที่กำหนดใน กฎกระทรวง ตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543

ต่อมาในปีพ.ศ. 2545 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้ประกาศกฎกระทรวงในการ กำหนดคำนิยามของคำว่า วิสาหกิจขนาดกลางหรือวิสาหกิจขนาดย่อม โดยใช้เกณฑ์ในเรื่องการจ้าง งานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรในการพิจารณา ซึ่งประกาศกฎกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องกำหนด จำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2545 ซึ่งลง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2545 โดยใช้การจ้างงานและสินทรัพย์ถาวรเป็น ตัวกำหนดเกณฑ์มาตรฐานดังนี้⁸⁸

กรณีวิสาหกิจขนาดย่อม ตามข้อ 2 แห่งประกาศฉบับนี้ ได้แก่ กิจการที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) กิจการผลิตสินค้า ที่มีจำนวนการจ้างงานไม่เกินห้าสิบคน หรือมีมูลค่าสินทรัพย์ ถาวรไม่เกินห้าสิบล้านบาท

(2) กิจการให้บริการ ที่มีจำนวนการจ้างงานไม่เกินห้าสิบคน หรือมีมูลค่าสินทรัพย์ ถาวรไม่เกินห้าสิบล้านบาท

(3) กิจการค้าส่ง ที่มีจำนวนการจ้างงานไม่เกินยี่สิบห้าคน หรือมีมูลค่าสินทรัพย์ถาวร ไม่เกินห้าสิบล้านบาท

(4) กิจการค้าปลีก ที่มีจำนวนการจ้างงานไม่เกินสิบห้าคน หรือมีมูลค่าสินทรัพย์ ถาวรไม่เกินสามสิบล้านบาท

วิสาหกิจขนาดกลาง ได้แก่ กิจการที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) กิจการผลิตสินค้า ที่มีจำนวนการจ้างงานเกินกว่าห้าสิบคนแต่ไม่เกินสองร้อยคน หรือมีมูลค่าสินทรัพย์ถาวรเกินกว่าห้าสิบล้านบาทแต่ไม่เกินสองร้อยล้านบาท

(2) กิจการให้บริการ ที่มีจำนวนการจ้างงานเกินกว่าห้าสิบคนแต่ไม่เกินสองร้อยคน หรือมีมูลค่าสินทรัพย์ถาวรเกินกว่าห้าสิบล้านบาทแต่ไม่เกินสองร้อยล้านบาท

⁸⁸ ภาณุศ อภิบาลเกียรติกุล. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 84. หน้า 15.

(3) กิจการค้าส่ง ที่มีจำนวนการจ้างงานเกินกว่าสี่สิบห้าคนแต่ไม่เกินห้าสิบคน หรือมีมูลค่าสินทรัพย์ถาวรเกินกว่าห้าสิบล้านบาทแต่ไม่เกินหนึ่งร้อยล้านบาท

(4) กิจการค้าปลีก ที่มีจำนวนการจ้างงานเกินกว่าสิบห้าคนแต่ไม่เกินสามสิบคน หรือมีมูลค่าสินทรัพย์ถาวรเกินกว่าสามสิบล้านบาทแต่ไม่เกินกว่าหกสิบล้านบาท

โดยจำนวนการจ้างงานให้พิจารณาจากหลักฐานการแสดงจำนวนการจ้างงานที่ได้ทำขึ้นตามที่กฎหมายกำหนด คือมูลค่าสินทรัพย์ถาวรให้พิจารณาจาก (ก) มูลค่าสินทรัพย์ถาวรสุทธิซึ่งไม่รวมที่ดินตามที่ปรากฏในงบการเงินล่าสุดของกิจการที่ได้จัดทำขึ้นโดยผู้ทำบัญชีของผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีหรืองบการเงินล่าสุดของกิจการที่ได้รับการตรวจสอบและแสดงความเห็น โดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแล้ว ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยการบัญชี (ข) มูลค่าสินทรัพย์ถาวรสุทธิซึ่งไม่รวมที่ดิน ตามที่ได้รับการประเมินจากสถาบันการเงิน หรือบริษัทที่ปรึกษาทางการเงินที่น่าเชื่อถือในกรณีที่จำนวนการจ้างงานของกิจการใดเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแต่มูลค่าสินทรัพย์ถาวรเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลาง หรือจำนวนการจ้างงานเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลางแต่มูลค่าสินทรัพย์ถาวรเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้ถือจำนวนการจ้างงานหรือมูลค่าสินทรัพย์ถาวรที่น้อยกว่าเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาในกรณีที่มูลค่าสินทรัพย์ถาวรสุทธิ ตาม (ก) และ (ข) ต่างกันให้ถือจำนวนที่น้อยกว่าเป็นมูลค่าสินทรัพย์ถาวร ตามข้อ 3 และ 4 แห่งประกาศฉบับนี้

ปัจจุบันนี้หากพิจารณาถึงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมก็จะเข้าใจตรงกันว่าหมายถึงตามประกาศกฎกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องกำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2545 ซึ่งอาศัยอำนาจตามอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543

ส่วนในกรณีการพิจารณาสีทธิประโยชน์ทางภาษีก็จะมีได้อิงตามความหมายในประกาศฉบับนี้ โดยกรมสรรพากรมีหลักเกณฑ์การที่จะขอรับสิทธิประโยชน์ทางภาษีตามประมวลรัษฎากรตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการลดอัตราและยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 530) พ.ศ. 2554 และ พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการลดอัตราและยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 564) พ.ศ. 2556 ดังนี้

1. เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนชำระแล้วในวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชี ไม่เกิน 5 ล้านบาท และมีรายได้จากการขายสินค้าและบริการในรอบระยะเวลาบัญชีไม่เกิน 30 ล้านบาท

2. เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลมีสินทรัพย์ถาวรไม่รวมที่ดิน ไม่เกิน 200 ล้านบาท และจ้างแรงงานไม่เกิน 200 คน

3. เป็นกิจการขายสินค้าหรือให้บริการที่อยู่ในบังคับภาษีมูลค่าเพิ่ม ที่มีรายรับไม่เกิน 1.8 ล้านบาทต่อปีหรือต่อรอบระยะเวลาบัญชีได้รับการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม

โดยการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีจะกำหนดหลักเกณฑ์กิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในลักษณะใดลักษณะหนึ่งซึ่งการให้สิทธิประโยชน์นั้น เช่น บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนชำระแล้วในวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชี ไม่เกิน 5 ล้านบาท และมีรายได้จากการขายสินค้าและให้บริการไม่เกิน 30 ล้านบาทต่อรอบระยะเวลาบัญชี จะได้สิทธิประโยชน์ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิ 3 แสนบาทแรก เป็นต้น โดยกรณีรายได้จากการขายสินค้าและให้บริการไม่เกิน 30 ล้านบาทต่อรอบระยะเวลาบัญชี มีผลบังคับใช้ในรอบระยะเวลาบัญชี ปี 2555⁸⁹

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่าในทางภาษีนี้นั้นมีได้อิงกับนิยามของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นการเฉพาะเพื่อให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีแต่จะมีการออกประกาศเพื่อระบุให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนได้รับสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีเป็นราย ๆ ไป ตามแต่ลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยจะได้มากน้อยตามแต่ลักษณะของกิจการนั้น ๆ เพราะกฎหมายทางภาษีมุ่งเป้าประสงค์ในการส่งเสริมและหรือสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในทางภาษีเฉพาะบางประการตามการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจแต่ละสมัย⁹⁰

⁸⁹ กลุ่มบริหารการเสียภาษีธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 80.

⁹⁰ ภาณุศักดิ์ อภิบาลเกียรติกุล, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 84, หน้า 20.